Stripschrift

NR 452 € 7,50

40 jaar De Kiekeboes

Redactio

Het Stripschap bestaat dit jaar vijftig jaar: op 11 oktober 1967 werd de vereniging voor stripliefhebbers opgericht. Alle aanleiding dus voor het groots vieren van dit gouden jubileum. Alleen, helaas pindakaas: er gebeurt helemaal niets. Er was even sprake van een jubileumboek maar dat plan is in de ijskast verdwenen. Geen geld? Geen tijd? Geen mankracht? De leden kunnen er alleen naar gissen want de ledenvergadering wordt dit jaar keer op keer uitgesteld.

Waar de leden ook niet vooraf over zijn geïnformeerd, is dat de organisatie van De Stripdagen is overgenomen door de commerciële Brusselse beursorganisator Artexis Easyfairs, dat een kantoor in Gorinchem heeft. Het stripfestival vindt nu gelijktijdig plaats met de Dutch Comic Con op 31 maart en 1 april 2018 in de Jaarbeurs in Utrecht. Het Stripschap blijft nog wel verantwoordelijk voor de inhoud van het programma, maar de inkomsten (en financiële risico's) zijn voor Artexis Easyfairs.

Wat precies de gevolgen zijn voor de bezoekers, standhouders en verzamelbeursleden is nog onduidelijk. Datzelfde geldt ook voor Stichting De Stripdagen die nog een grote schuld bij Het Stripschap heeft uitstaan maar dus geen inkomsten meer krijgt. En wat blijft er van Het Stripschap over nu ook dit laatste kroonjuweel wordt afgestoten nadat eerder al afscheid werd genomen van onder andere *Stripschrift*, de striptas, de stripkalender en het Stripdagen-programmaboek?

Zou het symbolisch zijn dat in dit jubileumjaar de ex-penningmeester van Het Stripschap is veroordeeld wegens een greep uit de kas? (zie Actua)

Of zal de nieuwe constructie Het Stripschap een dusdanige *boost* geven dat de vereniging weer gaat bloeien en groeien? Daar brengen we graag een toost op uit. En alvast op ons eigen gouden jubileum natuurlijk, in april volgend jaar.

Inhoud

2 Actua

10 Stars & Strips Olav Beemer

12 40 jaar De Kiekeboes Geert van Gheluwe

22 Willem de Vink Rik Sanders

24 Maximilian Uriarte Geert de Weyer

27 Lieve lezers... Peter Breedveld

28 Dan Verlinden Michel van Merriënboer

32 De boventoon

41 Heinz service spread

Omslag

We hebben het nog even nagevraagd bij geestelijk vader Merho en jazeker... De tekening op het omslag – met een achtergrond geïnspireerd op het werk van Keith Haring – werd speciaal voor dit feestelijke nummer van *Stripschrift* aangeleverd en was niet eerder ergens te zien. Waarvoor onze dank!

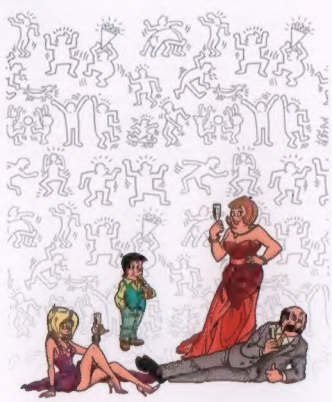

ADVERTENTIE

Jean Dulieu
PAULUS
de hulpsinterklaas
PAULUS de hulpsinterklaas
is herdrukt en dikker dan ooit!
Hardcover met een nieuw dossier van 14 pagina's over mijters, mantels en muizen.
€ 17,50 – ISBN 978-90-6447-048-6
Beurseditie in een genummerde oplage van 1 t/m 200, met een exclusief dossier vol korte klaasverhalen.
€ 22,50 – ISBN 978-90-6447-148-3
www.demeulder.nl
Jean Dulieu
PAULUS
de hulpsinterklaas

37e Asterix is Italiaans gekruid

Op 19 oktober verscheen het 37e album van Asterix, getiteld *Asterix en de race door de Laars* (originele Franse titel: *Astérix et la transitalique*). Het album is de opvolger van *De papyrus van Caesar* uit 2015 en opnieuw gemaakt door het duo Didier Conrad (tekeningen) en Jean-Yves Ferri (tekst). Ditmaal wagen Asterix en Obelix zich aan een wagenrace dwars door het antieke Italië, vijftig jaar voor Christus.

De keuze voor Italië zou een eerbetoon zijn aan de oorspronkelijke tekenaar van Asterix, Albert Uderzo, die dit jaar 90 is geworden. Uderzo werd in het Franse Fismes geboren als kind van Italiaanse immigranten die in 1934 het Franse staatsburgerschap verwierven. Zijn familienaam verwijst naar het dorpje Oderzo bij Parma, dat op pagina 19 op een wegwijzer vermeld staat. Dit jaar is het overigens ook alweer veertig jaar geleden dat de oorspronkelijke scenarist, René Goscinny, overleed. Het Musée d'art et d'histoire du Judaïsme in Parijs eert Goscinny met een fraaie expositie over zijn oeuvre (zie: Agenda achterin).
Uitgever Albert-René heeft het nieuwe album gedrukt in een totale oplage van vijf miljoen exemplaren, waarvan 210.000 in het Nederlands. Distributeur Betapress moest de albums in één dag uitleveren naar bijna 7500 verkooppunten in Nederland en Vlaanderen. Opvallend is de lage prijs (€6,95); een beetje slappekaftuitgave is toch wel één of twee euro duurder. Wel is er een luxe uitgave met dossier uitgekomen voor €49. Verder valt op dat de traditionele landkaart- (Zo'n 2000 jaar geleden was heel Gallië...) en de personagevoorstel-pagina's aan het begin van het album zijn verdwenen. Gelukkig was de vertaling nog steeds in handen van Asterix-expert Frits van der Heide. *Asterix en de race door de Laars* zit weer vol met (sterk vertaalde) taal- en beeldgrappen en spitsvondigheden waarbij Obelix ook nog eens en passant de pizza uitvindt. RS

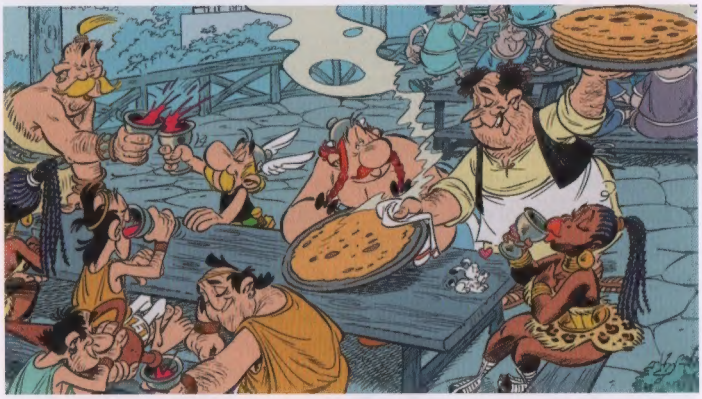

Yendor viert feest

Stripwinkel Yendor in Rotterdam bestaat 40 jaar en viert dat sinds zaterdag 4 november. Alle vaste klanten – 'aardige klanten', aldus eigenaar Richard Kennepohl – krijgen zolang de voorraad strekt het stripalbum *Strips vanachter de toonbank* cadeau. Het betreft een bundeling van de *Stripschrift*-redactiestripjes van Erwin Suvaal. Kennepohl en voormalig eigenaar en mede-oprichter Henk Baard spelen daarin veelal een hoofdrol.

Yendor (voorheen onder de namen Fantastic Visions en Hara Kiri bekend) werd in 1977 opgericht door het driemanschap Henk Baard, Ton van Loon en Peter de Raaf. Onder de naam Atlantis waren ze ook nog een tijd distributeur. In 40 woelige jaren hebben ze zich door constante aanpassing van het assortiment staande weten te houden. Sinds jaar en dag zit de winkel op een A-locatie in de Korte Hoogstraat.

Gefeliciteerd met deze mijlpaal, mensen. En complimenten voor de keuze en kwaliteit van het cadeau! AvO

Suvaal

De stripwereld leeft, en hoe! Op deze plaats geeft stripcolumnist Erwin Suvaal hierop zijn persoonlijk commentaar.

erwin.suvaal@stripschrift.nl

Stripschap-boef veroordeeld

Op dinsdag 5 september stond Erwin B., voormalig penningmeester van Het Stripschap, voor de rechter in Alkmaar op verdenking van verduistering. De rechter veroordeelde B. tot een taakstraf en tot het terugbetalen van de verduisterde euro's.

In juni 2016 ontdekt Het Stripschap dat er een aantal vreemde bankoverschrijvingen zijn gedaan. Ze vragen Erwin B., de penningmeester in het bestuur, om een toelichting. B. erkent na lang aandringen dat hij geld voor eigen doeleinden heeft uitgegeven, maar belooft alles, bij elkaar een kleine €1800, terug te betalen. Hij had het geld tijdelijk nodig, omdat hij gechanteerd werd, geeft hij later als verklaring aan de rechtbank. Wanneer er na zes weken nog niets is terugbetaald besluit Het Stripschap een aanklacht in te dienen wegens verduistering tegen de inmiddels ex-penningmeester. Kort ervoor wordt contact gezocht met het bestuur van de PvdA-afdeling Hoorn, waar B. ook penningmeester is. Voorzichtig wordt aan de Hoornse sociaaldemocraten gevraagd of er bij hun organisatie misschien ook geld is verdwenen. Dat blijkt het geval. De PvdA Hoorn ontdekt dat hun penningmeester een bedrag van ruim €8000 niet kan verantwoorden. B. betwist de hoogte van het bedrag, maar erkent wel dat hij de PvdA heeft benadeeld. Hij belooft het verduisterde geld terug te storten en zegt tegen een verslaggever die hem opzoekt dat hij dat inmiddels ook gedaan heeft. Dat blijkt niet te kloppen, ontdekt de journalist van *Noordhollands Dagblad* als hij contact opneemt met het PvdA-bestuur van Hoorn. Omdat B. wel mooie praatjes verkoopt, maar niet over de brug komt, doen Het Stripschap en PvdA samen aangifte van verduistering tegen hun oud-penningmeester.

Op 5 september zitten alle betrokkenen in de rechtbank in Alkmaar. De rechter vraagt B. of hij de verduistering erkent. Als B. toegeeft dat hij zich geld heeft toegeëigend dat niet van hem was, vraagt de rechter wat hij met het geld gedaan heeft. Dat, voert B. aan, heeft hij allemaal overgemaakt naar ene Van Z., iemand die hem chanteerde en met wie hij een 'soort romance' had. Van Z. kreeg de lening voor zijn bedrijf, maar vroeg steeds meer geld en dreigde niet terug te betalen als hij dat niet kreeg. B. vond het moeilijk om nee te zeggen en had eigen geld en later dat van de PvdA en Het Stripschap naar Van Z. doorgesluisd. Of hij een deel van het geld dat hij verduisterde niet zelf besteed had, wilde de rechter nog weten. Van Z. betwistte dat hij €10.000 had ontvangen en feit was dat B. een nieuwe computer aanschafte; die was in elk geval niet naar Van Z. gegaan. B. bleef het antwoord schuldig. En zijn advocaat vroeg de rechter van straf af te zien. Hij karakteriseerde B. als iemand die niet sterk in zijn schoenen staat. Ook zouden meer mensen van de PvdA in Hoorn geld kunnen opnemen.

Tot verrassing van de aanwezigen, kwam de rechter direct op de zitting met haar vonnis. Zij stelde dat volgens de rechtbank wettig en overtuigend was bewezen dat B. het geld van Het Stripschap en de PvdA had verduisterd. Dat B. op zoek bleef naar werk als boekhouder, vond de rechter niet geruststellend. Zij zou hem dat met nadruk willen afraden.

B. verdiende straf omdat hij een misdrijf had gepleegd en in hem gesteld vertrouwen had beschaamd. Dat woog extra zwaar omdat de organisaties die B. bedroog vrijwilligersorganisaties zijn. Een gevangenisstraf vond de rechter te ver gaan. Daarom veroordeelde ze B. tot een taakstraf van 160 uur, waarvan 40 uur voorwaardelijk. Het door hem verduisterde geld moet hij in zijn geheel terugbetalen. Om herhaling te voorkomen moet hij daarnaast bij de reclassering een cognitieve vaardigheidstraining volgen om hem sociaal weerbaarder te maken.

Het enige positieve dat B. aan het door hem gepleegde misdrijf overhoudt, is het portret dat *Stripschrift* door rechtbanktekenaar Aloys Oosterwijk liet maken. EvdH

Van de uitgever

Door stijging van de posttarieven in 2018 zal vanaf Stripschrift 454 het tarief voor abonnees helaas met €1 moeten worden verhoogd. Acht mooie nummers van Stripschrift gaan daarom in Nederland €56 kosten, in België €61 en in de rest van de wereld €76.

De uitgever

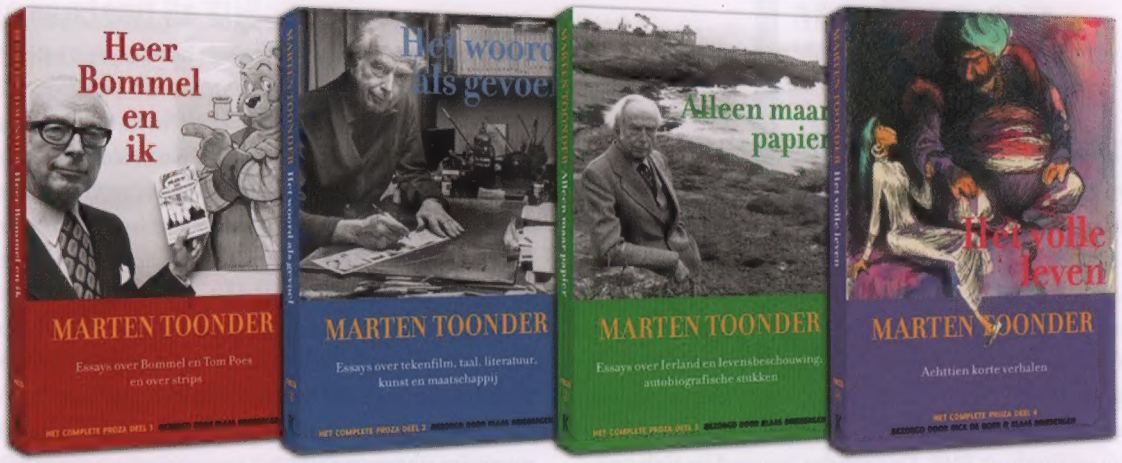
Heer Bommel en ik
MARTEN TOONDER
Essays over Bommel en Tom Poes en over strips
Het woord als gevoel
MARTEN TOONDER
Essays over tekenfilm, taal, literatuur, kunst en maatschappij
Alleen maar papier
MARTEN TOONDER
Essays over Ierland en levensbeschouwing, autobiografische stukken
Het volle leven
MARTEN TOONDER
Achttien korte verhalen

Proza Toonder gebundeld

Klaas Driebergen heeft al een aantal Toonder-publicaties op zijn naam staan: *Bommel en Bijbel*, het schrijversprentenboek *Marten Toonder – Een dubbel denkraam* en als bezorger, in samenwerking met Dick de Boer, de gedichtenbundel *Nu is de moen gevangen – Alle poëmen van Marten Toonder*. Voor zijn nieuwste project – *Het complete proza* – is het de bedoeling om in eigen beheer in vier delen alle essays, artikelen, lezingen, autobiografische stukken en korte verhalen van Marten Toonder te bundelen. Daarbij gaat het niet alleen om prozateksten van Toonder die al eerder zijn gepubliceerd, zoals alle voorwoorden voor de veertig *Bommel*-banden van de *Volledige werken* (uitgeverij Panda), maar ook om vijftien nog niet eerder gepubliceerde teksten. Driebergen vond de meeste daarvan in de nalatenschap van Toonder in het Letterkundig Museum in Den Haag.

In het eerste deel – *Heer Bommel en ik - Essays over Bommel en Tom Poes en over strips* (ISBN 978-90-826855-0-3, zwart/wit, 248 pagina's, sk. €19,99) staan essays over Heer Bommel en Tom Poes en over strips centraal. Het tweede deel heet *Het woord als gevoel – Essays over tekenfilm, taal, literatuur, kunst en maatschappij* (ISBN 978-90-826855-1-0, 256 pagina's).

Volgens Driebergen zijn dit soort bijdragen interessant omdat ze iets zeggen over de persoonlijke opvattingen van Toonder over zijn werk en vakgebied, privéleven, taal, literatuur, kunst, levensbeschouwing en maatschappij. Een lovenswaardig initiatief en deze eerste twee delen bevatten zeker een aantal interessante bijdragen van Toonder.

Maar zoals het altijd gaat met uitgaven die pretenderen 'compleet' te zijn, valt daar altijd iets op aan te merken. Zo staat in het eerste deel een korte bijdrage van Toonder over het fenomeen beeldroman, dat hij schreef voor de *Encyclopedie voor ouders* (1951). Interessanter is echter de ingezonden brief – niet in de bundel opgenomen – die Toonder in juni 1948 naar *De Volkskrant* stuurde (dank voor de info, Bert Meppelink!). Aanleiding was een eerder gepubliceerde brief van een lezer die vond dat de *Tom Poes*-strip 'beeldroman-trekjes' vertoonde. Toonder schreef in zijn reactie een tikje ironisch dat hij zich zou terugtrekken in de onschuldige wereld van de sprookjes. Ingezonden brieven zouden dus ook niet misstaan in de reeks van Driebergen. Zo weet de redactie van *Stripschrift* nog van een brief die Toonder in 1980 naar *NRC Handelsblad* stuurde. Daarin ontkende hij naar Ierland te zijn gegaan vanwege de belastingvrijstelling voor kunstenaars in dat land.

Een andere, mogelijk rijke bron zijn de bedankbriefjes die Toonder schreef naar deze en gene. Ook die briefjes vormen een bron van informatie over zijn gedachtewereld, maar zijn natuurlijk bijzonder lastig te inventariseren. Zo schreef Toonder, naar aanleiding van de *Stripschrift*-special die over hem was gemaakt, op 15 juli 1996 een alleraardigst briefje waarin hij de redactie bedankte voor de bijzondere eer die hem daarmee was bewezen. 'Het is heel prettig om kennis te nemen van een dergelijk werk terwijl men nog leeft'. Toonder ten voeten uit.

Klaas Driebergen wil in maart volgend jaar dit prijzenswaardige 'proza-project' hebben afgerond. Wellicht toch een idee om daarna nog een vijfde deel uit te brengen met allerlei extraatjes?

RS

Meer info: *www.prozamartentoonder.nl*

Flitsen

Eind 2016 werd de laatste nieuwe *Noortje*-aflevering van Jan Steeman in *Tina* gepubliceerd. De nieuwe afleveringen erna zijn van de hand van zijn zoon Lucas en werden afwisselend geplaatst met herpublicaties van de oude meester. Ter gelegenheid van het Tina Festival nam Jan Steeman nog één keer de tekenpen ter hand en maakte hij aflevering 1756 voor *Tina* 38. Na zo'n 40 jaar echt de aller-allerlaatste. ϟ Bij uitgeverij Dargaud verscheen het eerste deel van de integrale editie van *Trent*, de sergeant van de Mounties, de Canadese bereden politie. In deze uitgave zijn de eerste drie verhalen opgenomen. Er volgen nog twee bundelingen, zodat alle acht delen van de creatie van Léo en Rodolphe weer leverbaar zijn. ϟ Als je samenwerking met uitgevers mislukt (Dark Dragon Books, Don Lawrence Collection) en je ook geen tijd meer kan steken in Stripfestival Breda, dan hou je energie over, moet Sytse Algera hebben gedacht. Hij blaast nieuw leven in zijn uitgeverij Comic Watch. ϟ De Amerikaanse cartoon- en stripprofessor John Lent heeft het eerste nummer van de 19e jaargang van zijn International *Journal of Comic Art* gepubliceerd: *Spring/Summer 2017*. Het zijn 676 pagina's vol wetenschappelijke verhandelingen over het beeldverhaal. Met dit keer ook een artikel over de protesten tegen de beeldromans en andere strips in de decennia 1940 en

Geen doorstart voor failliet Stripmuseum

Er komt definitief geen doorstart van Strips! Museum voor het Beeldverhaal in Rotterdam. Het museum – formeel de Stichting Strips! – was nog geen jaar open, maar ging al op 25 juli jongstleden failliet. Martijn Vermeeren, mede-curator van het Haagse advocatenkantoor Buren, vertelt dat het 'niet is gelukt een partij te vinden om het museum in enigerlei vorm door te starten. Het is een afgesloten hoofdstuk.' De curator-van-dienst, Lauren Prickartz, heeft de inventaris van het museum inmiddels online laten veilen bij veilinghuis BVA. Daaronder bevonden zich ook nog tal van stukken uit de laatste expositie *Donald Duck - Het succes van een pechvogel.*

Het advocatenkantoor kreeg nog te maken met een groep bozige, activistische striptekenaars die stukken in bruikleen hadden gegeven aan het museum. Zij konden hun spullen ophalen, elk tegen betaling van €75 (inclusief 21% BTW). Dat leverde een hoop commotie op. Uit protest maakten twee tekenaars – Marc Scherbateyev en Robert van der Kroft – op een ruit van het museum een tekening die een inbraak moest voorstellen 'om de spullen terug te halen'. Saillant detail: Van der Kroft was lid van de raad van toezicht van het museum en had zijn eigendommen al voorafgaand aan het faillissement teruggekregen.

Het vragen van een vergoeding door de curator om in beslag genomen spullen terug te geven, is echter een normale gang van zaken, volgens advocatenkantoor Buren. Immers, de curator moet een inspanning verrichten om een inventarisatie te maken. Tekenaar Scherbateyev achtte zich echter kansrijk om bij de rechtbank verhaal te halen en spande een kort geding aan. Hij meende dat hij recht had op afgifte van zijn tekeningen zonder te hoeven betalen voor de handlingkosten die de curator heeft gemaakt.

De kantonrechter bij de Rechtbank Den Haag stelde hem in oktober in het ongelijk. Met als gevolg dat Scherbateyev naast de €75 aan de curator ook nog eens de proceskosten van een paar honderd euro aan de rechtbank moet betalen, plus de eventuele kosten van zijn advocaat. Hij vindt het echter een principezaak – makers hoeven in zijn ogen geen enkel bedrag te betalen om eigen kunstwerken terug te krijgen – en overweegt een bodemprocedure te beginnen.

De protesten van de groep kunstenaars, Scherbateyev in het bijzonder, leidde tevens tot een item bij het lollig bedoelde tv-programma *Kanniewaarzijn!* van 10 oktober. Volgens mede-curator Vermeeren kreeg zijn kantoor een uitnodiging om mee te doen aan de uitzending. 'Dat wilden wij wel, maar alleen als we schuldeisers mochten meenemen. Dat wilde de redactie van het programma niet. Toen hield het voor ons op.' De ophef in tekenaarskring heeft hem wel wat verbaasd, maar 'als advocatenbureau zijn we wel wat gewend.'

Over de schuldeisers gesproken... Uit het eerste faillissementsverslag blijkt dat de verhuurder van het pand aan de Wijnhaven in Rotterdam nog een post van zo'n €60.000 aan huurachterstand had openstaan. Daarnaast moest het museum nog zo'n €15.000 aan andere partijen betalen en had het een schuld bij de fiscus van ruim €22.000. Het Rotterdamse stripmuseum was voor een deel gefinancierd via crowdfunding en voor een deel met geld van 'vrienden'. Die kunnen zich aanmelden als crediteur, maar staan wel achteraan in de rij, laat de curator weten. 'Dat zijn concurrente crediteuren. Eerst zijn de preferente schuldeisers aan de beurt die grotere belangen hebben.'

Uit het verslag blijkt verder dat de maandelijkse omzet grofweg zo'n €8000 bedroeg terwijl circa €33.000 nodig was om het hoofd boven water te houden. In 2016 leed het museum een verlies van €53.584; in 2017 lag het verlies halverwege het jaar al op €44.800. De curator verwijst in zijn verslag naar directeur/bestuurder Marc Kleijnen; die wijt het faillissement aan tegenvallende bezoekersaantallen, een tekort aan marketing en dus een gebrek aan bekendheid, en te hoge lasten. Kleijnen was sinds de oprichting de enig directeur van gefailleerde. Zijn echtgenote Maartje de Haan, voormalig directrice van het boekenmuseum Meermanno uit Den Haag, zat in de raad van toezicht. Op het moment van het faillissement was hij nog de enige werknemer van de stichting; het museum telde in de begintijd nog zes werknemers.

Curator Prickartz' eerste indruk was dat het museum een moeilijke opstartfase kende en dat er problemen met de marketing waren. 'Ik kom zelf uit Rotterdam, maar ik kende het museum bij voorbeeld niet. Het ligt ook op een plek in de stad waar naar mijn idee weinig aanloop is.' De curator gaat in de volgende faillissementsverslagen verder in op de oorzaken van het bankroet en of bestuurder én raad van toezicht normaal hebben gefunctioneerd, of niet. Het tweede verslag wordt nog dit jaar verwacht. RS

FLITSEN

1950 in Nederland van *Stripschrift*-redacteur Rik Sanders. Meer info: *www.ijoca.com* ϟ Bij De Harmonie verscheen een herziene editie van de 'baksteen' *De dikke Vader & Zoon* van Peter van Straaten uit 2000. Een generatieconflict in ruim 1000 pagina's voor €19,90. ϟ Van kinderstrip *Dokus* (Zidoru/Godi, Lombard) verscheen alweer het 23e deel: *Meesterspieker*. Kennelijk vond de uitgever een aanleiding om de vormgeving van het omslag aan te passen. En eveneens viel ', de leerling' uit de serienaam weg. De logica ontbreekt. ϟ 'Kinderpostzegels, meneer?' Bij ons zijn die bedelende blagen dit jaar niet aan de deur geweest. En dus bestelden we het velletje zegels en de zes ansichtkaarten van *Jan, Jans en de kinderen* via www.kinderpostzegels.nl ϟ In december start uitgeverij Saga met de integrale uitgave van *Chick Bill* van tekenaar Tibet. ϟ Jommeke blijkt op vakantie en dan is er eindelijk gelegenheid voor de tweeling de Miekes om Zonnedorp op stelten te zetten. Leuke spin-off van scenarist/tekenaar Philippe Delzenne. *De Miekes - Zonnedorp op z'n kop* is bij Ballon Media verschenen in de nieuwe reeks *Allemaal helden*. ϟ Met het verschijnen van *Dossier Dozijn min twee*, het 2e *Agent 327*-album, is de reeks die startte bij uitgeverij M in 2001 eindelijk compleet verschenen in een gelijke lay-out. Jippie! Maar niet heus. Uitgeverij L vergat op het omslag de archieflade in het logo te plaatsen waardoor dit deel altijd een anomalie zal blijven. Curieus genoeg is de archieflade wél te zien in advertenties

Joost Swarte verklaart De Stijl

Dit jaar is het honderd jaar geleden dat de kunstbeweging De Stijl in Leiden is opgericht. Vanwege dit jubileum worden er in Nederland onder de noemer 'Mondriaan tot Dutch Design – 100 jaar De Stijl' talloze activiteiten georganiseerd met het Gemeentemuseum in Den Haag als centrale spil.

Zo gaf het museum tekenaar Joost Swarte de opdracht een kinderkunstboek over deze stroming te maken. Dat is het kunstprentenboek *En toen De Stijl* (ISBN 978-90-258-7238-0, kleur, 28 pagina's, hk, €14,95) geworden. Daarin laat Swarte een kat de ateliers bezoeken van negen kunstenaars gelieerd aan De Stijl: Theo van Doesburg, Vilmos Huszár, Bart van der Leck, Gerrit Rietveld, J.J.P. Oud, Ko Verzuu, Joaquin Torres García, Piet Mondriaan en Piet Zwart. Ook neemt het beest een kijkje bij een Bauhaus-werkplaats.

Swarte heeft van elk atelier een prachtige plaat gemaakt in zijn kenmerkende klare-lijnstijl. Achterin geeft hij nog wat aanvullende informatie over de rol die desbetreffende kunstenaar heeft gespeeld in de kunstbeweging. *En toen De Stijl* is het nieuwste deel in de reeks kinderkunstboeken die het Gemeentemuseum Den Haag in samenwerking met uitgeverij Leopold uitgeeft. In de loop van het jaar zijn er originele tekeningen uit het boek getoond als onderdeel van de diverse tentoonstellingen over Mondriaan en De Stijl. RS

Monster wil maar niet griezelen

Wat is voor jou een monster? Op deze (bijna therapeutische) vraag zijn duizenden antwoorden mogelijk. Tien striptekenaars hebben zich dit een volle week in april 2017 afgevraagd terwijl ze meewerkten aan een 'monsterproject' in de Amsterdamse studio WG Kunst. Het resultaat van dit experiment is het eenmalige magazine-achtige *Monster*, uitgegeven door Scratch (ISBN 978-94-92117-66-3, kleur, 60 pagina's, sk, €10).

Zoals het een experiment over monsters betaamt, is het eindproduct een veelkoppig monster van stijlen. Het meest vertrouwd ogen de bijdragen van Peter de Wit en Windig & De Jong, die weliswaar grappig zijn maar niet echt 'monsterlijk'. Eveneens herkenbaar uit duizenden zijn de meerdere bijdragen van Wasco, soms samen met Anne Stalinski en Lae Schäfer. Het uitvouwboekje van Wasco en Stalinski in het hart van deze uitgave mag je gerust het hoogtepunt noemen: creatief, verrassend, grappig en soms zelfs eng.

Eng is een uitzonderlijke kwaliteit in deze publicatie over monsters, waarin je als lezer toch hoopt te kunnen griezelen. Veel bijdragen slagen daar niet in. Het zijn eerder onuitgewerkte ideetjes of melige grappen. Toch is de monster-horoscoop van Merel Barends een schot in de roos (een echt magazine kan immers niet zonder rubrieken) en ook zit haar alternatieve scheppingsverhaal goed in elkaar.

Gegriezeld wordt er dus niet echt in *Monster*, maar als goed uitgewerkt schetsboek vol verrassende invallen is het zeker de moeite waard. Naast de reeds genoemde tekenaars werkten eveneens mee: Tommy A, Jeroen Funke, Eliane Gerrits en Dace Sietina. Het project is ondersteund door een subsidie van het Amsterdams Fonds voor de Kunsten. JM

---

waarin het album wordt aangeprezen. ϟ Onlangs verschenen de delen 8, 17 en 35. Nog zes boekjes te gaan in 2018 en de zestigdelige Bezige Bij-reeks *Alle verhalen van Olivier B. Bommel en Tom Poes* is compleet. ϟ Bij het Belgische Van Halewyck verscheen de grafische roman *Bea – Afscheid van een muze* van de Belgische detectiveschrijver Pieter Aspe met tekenwerk van Marec. Hierin draait het om Aspe en zijn muze die na een oneerlijke strijd tegen kanker vorig jaar het leven liet. ϟ Na zes jaar wachten verscheen onlangs bij Casterman de tweede integrale bumdel van *Airborne 44* van stripmaker Philippe Jarbinet. We hadden er eigenlijk niet meer op gerekend. ϟ Bij Sanoma verscheen voor het tweede jaar op rij de *Donald Duck adventspocket*. Van 1 t/m 24 december pagina's openscheuren om de verhalen in de bundel te kunnen lezen. Echt iets waar verzamelaars van boeken in nieuwstaat gelukkig van worden. ϟ In het Bonnefantenmuseum in Maastricht was tot eind oktober de tentoonstelling *A Pen of all Work* over Raymond Pettibon (alias van Raymond Ginn) te zien. Deze punk-/popart-kunstenaar liet zich onder andere inspireren door comics en cartoons. Bij de expositie is een gelijknamige catalogus verschenen. ϟ Arboris gaat vrolijk door met hun reeks *Klassiekers gebundeld*! Jongste loot aan de stam is *De complete Elno* van Jan Vervoort. Eén kloek boek met de drie verhalen die in 1988, 1991 en 2008 als losse albums verschenen. Aangevuld met 16 pagina's dossier. Smullen! ϟ In *Spirou 4150*

Spotten met Assad is levensgevaarlijk

Veel valt er niet te lachen in de bundel *Cartooning Syria* waarin 28 Syrische tekenaars de complexe en mensonterende situatie in het door oorlog en terreur geteisterde Syrië becommentariëren. Als Syrische tekenaar de politieke spot drijven met het regime van Bashar Hafiz al-Assad blijkt ook levensgevaarlijk.

Ali Ferzat, bij voorbeeld, werd in augustus 2011 op klaarlichte dag in Damascus door gemaskerde mannen ontvoerd en gemarteld. Ze bewerkten zijn handen met stokken en sloegen zijn vingers kapot. Ferzat, die een aantal satirische tekeningen maakte over Assad, de corruptie van het Syrische overheidsapparaat en de geheime dienst de Mukhabarat, dacht nog een potje te kunnen breken omdat hij op vriendschappelijke voet dacht te staan met de president. Maar het kan nog erger: cartoonist Akram Raslan, die op zijn blog het Assad-regime veelvuldig bekritiseerde, werd op 2 oktober 2012 gearresteerd. In de gevangenis werd hij gemarteld en hij is volgens een getuige medio 2013 in een hospitaal aan de gevolgen van zijn verwondingen overleden. In de bundel is een artikel aan het droeve lot van Raslan gewijd.

Het overgrote deel van de Syrische politieke tekenaars woont inmiddels in ballingschap; zo leeft Ferzat momenteel in Koeweit en Sameer Khalili in Nederland. Er zijn overigens ook tekenaars die achter het Assad-regime staan, zoals Yashin Alkhalil, maar daarvan zijn geen voorbeelden in het boek opgenomen.

Aanleiding voor het bij uitgeverij Jurgen Maas verschenen

Cartooning Syria (ISBN 978-94-91921-36-0, kleur, 180 pagina's, sk, €16,95) was de tentoonstelling *Getekend Syrië/Cartooning Syria* die in april en mei te zien was in kunstenaarsvereniging Arti et Amicitiae in Amsterdam en georganiseerd werd door de Stichting Syrian Dreams. Naast 112 cartoons van Syrische cartoonisten staat er in de bundel ook werk over Syrië van een aantal Nederlandse en Belgische politieke cartoonisten – Joep Bertrams, Jos Collignon, Gal, Tom Janssen, Lectrr, Tjeerd Royaards, Bas van der Schot en Willem – en een verdwaalde Noor (Roar Hagen). Daarnaast bevat de bundel nog Engelstalige artikelen van samensteller Ronald Bos, Gert-Jan Pos, Joost Pollmann, Roel Daenen en kunstkenner Theo de Feyer (over de symbolische rol van de stoel in de Syrische cartoons). RS

Spider-Man als vriendje

Stripjournalist Michael Minneboo is al sinds zijn prilste jeugd verslingerd aan Spider-Man. Deze superheld was voor hem niet alleen een eindeloze bron van leesplezier, maar ook een vormend aspect van zijn persoonlijkheid. Met een open en ongegeneerde kijk op zichzelf beschrijft hij zijn persoonlijke ontwikkeling in relatie tot Peter Parker, die hij met recht 'mijn vriend Spider-Man' mag noemen.

Mijn vriend Spider-Man – Superhelden, geeks en fancultuur (SubQ, ISBN 978-90-214-0403-5, zwart/wit, 320 pagina's, sk, €19,99) is een zeer leesbaar boek geworden, vol persoonlijke ontboezemingen, analyses en informatie rond de in Nederland populairste superheld. En omdat hij bij de lezer niets bekend veronderstelt, hoef je als lezer geen kenner of zelfs maar comicsliefhebber te zijn om geboeid te raken. Het sappig vertelde verhaal zal bij velen herkenning oproepen. Een aanrader! JL

FLITSEN

van 25 oktober werd een fonkelnieuw kort *Robbedoes*-verhaal gepubliceerd van oudgediende Jean-Claude Fournier. De man viert zijn 50-jarig jubileum als tekenaar en dat was een goede reden hem weer eens in het zonnetje te zetten. Het nummer verscheen in keerdruk, zodat hij ook het extra omslag kon tekenen. ϟ Barbara Stok stond vanaf maandag 24 juli drie weken lang elke dag met een strip in *Trouw*. Als tijdelijke vervanger voor *Anton Dingeman* van Pieter Geenen. ϟ In een andere krant, *Metro*, stopten deze zomer de dagelijkse strips *Snippers* – na bijna zes jaar vond Aimée de Jongh het welletjes – en *Beestjes* van Schwantz. Een derde *Metro*-strip, *Dating for Geeks* van Kenny Rubenis, bleef gewoon lopen. *Beestjes* moest weg vanwege bezuinigingen. Merkwaardig is dan wel dat de gratis krant na de zomer een nieuwe strip is gaan publiceren: *Puppy Love* van Hans van Oudenaarden en zijn vrouw Caroline van der Lee. Die zijn stukken goedkoper? ϟ Helemaal bizar is het stopzetten van de weekstrip *Willems wereld*. Na 21 jaar heeft *Panorama* in september 2017 besloten de serie te beëindigen. De nieuwe hoofdredacteur Peter van de Kraats nam niet eens de moeite om dat persoonlijk aan Aloys Oosterwijk mede te delen, maar stuurde hem daarover een e-mail. Er rest nog één nieuw album, bij Arboris te verschijnen in voorjaar 2018 met de toepasselijke titel: *Laatste ronde*.

Bert Bus
1931-2017

In de nacht van zondag 27 augustus op maandag 28 augustus is Bert Bus overleden. Hij is 86 jaar geworden. Bus, geboren op 19 juli 1931 in Santpoort, was al een tijd ziek.
Bert Bus, die zijn gehele loopbaan als tekenaar in dienst was van uitgeverij De Spaarnestad/VNU, is vooral bekend van de sciencefictionstrip *Archie, de man van staal* die hij jarenlang voor weekblad Sjors tekende. Ook andere sciencefictionseries zoals *Olaf Noord, Cliff Rendall* en *Lance Barton* komen uit zijn pen. Voor *Eppo* vulde hij de serie strips nog aan met *Stef Ardoba, Russ Bender* en de historische strip *Malorix*. Bus was in zijn vrije tijd een verwoed amateurarcheoloog.
In 2004 kreeg Bus, samen met zijn studiocollega's Harry Balm en Nico van Dam, de Bulletje & Boonestaak Schaal, een prijs van Het Stripschap voor mensen uit het vak die een belangrijke bijdrage aan het Nederlandse beeldverhaal hebben geleverd.
Stripschrift vroeg voormalig collega en vriend Harry Balm enkele herinneringen op te halen als waardig afscheid.
Redactie Stripschrift

Op 30 augustus kreeg ik van Guusta Bus het bericht dat Bert Bus was overleden. Enkele herinneringen...

Tijdens de wintermaanden, als het vroeg donker werd en de lichten boven de tekenplanken aangingen werd de hele afdeling gehuld in een bepaalde sfeer. En terwijl buiten de sneeuwvlokken dwarrelden volgde er binnen een moment van ontspanning, dat wil zeggen: de tekenaars gingen elkaars werk bekijken en bespreken.
De tekenaars... Wie waren dat? In de eerste plaats natuurlijk Bert Bus, vervolgens Nico van Dam, Frans Piët, Ab Schatorjé, Jan Giling, Ben Bulters, Ruud Looman en ikzelf. In deze sfeer kon Bert zich ontplooien en het werk maken dat we nu van hem kennen.

Het werk, de strips... Veel strips zijn van Berts hand verschenen. Men hoeft maar in de stripinformatiebladen te kijken of in zijn bibliografie (uitgeverij De Lijn) om te zien hoeveel uiteenlopende onderwerpen hij behandelde. In bij voorbeeld strips als *Theban, Huckleberry Finn, Lance Barton* en *Archie*. Een grote inspiratiebron voor Bert was de Finse schrijver Mika Waltari met zijn boek *Sinuhe de Egyptenaar*. Bert kon daar lang over praten en het inspireerde hem ten slotte tot het maken van *De gouden kraag* over het oude Egypte. En dan is er *Olaf Noord*, zijn eerste strip...

Het eerste begin... Bert Bus begon zijn activiteiten in 1947 op de tekenafdeling van de heer J. Bouman. Die activiteiten bestonden uit het vervaardigen van patroontjes voor damesblad *Libelle* met de trekpen. Met tussendoor wat klein tekenwerk. In de avonduren begon Bert de sciencefictionstrip *Olaf Noord*, daar tekende hij tot diep in de nacht aan. Op het moment dat hij de voltooide pagina aan de heer Vierhout (*Sjors*-redacteur) liet zien, sprak deze: 'Ga zo door, hier hebben we juist behoefte aan'. Weliswaar klonk dit als muziek in Berts oren, maar hij begreep ook dat, door deze toezegging aan te nemen, hij er aan vast zat. En dat in de vrije avonduren!
Gelukkig kreeg hij ten slotte meer ruimte op de afdeling om zich geheel te wijden aan zijn strip die een plaats kreeg op de achterkant van het blad *Sjors van de Rebellenclub*.

De wandelgangen... Het grote gebouw van uitgeverij/drukkerij De Spaarnestad bevatte veel ontmoetingsplaatsen waar het personeel elkaar tegenkwam. Nadat ik op de mulo voor het eerst met de strip *Olaf Noord* kennismaakte, ging ik twee jaar later naar De Spaarnestad waar ik op de administratie voor jeugdbladen en boeken terecht kwam. Maar ik wilde naar de tekenafdeling. Zodoende kwam ik in contact met Bert Bus die mij, als jeugdige belangstellende, iedere keer als ik het vroeg, als hij op weg was naar de redactie, zijn originele strippagina liet zien.

De lange weg... En zo vervolgde Bert Bus zijn lange weg. Samen met zijn collega en vriend Nico van Dam maakte hij *Woep en Wap*, een kabouterstrip. Steeds doken er meer titels op, *Stef Ardoba* en *Malorix*, een strip over de Romeinen in Friesland, waar hij ook zijn interesse voor archeologie in kwijt kon. Maar het wiel van de tijd draaide door. De Spaarnestad werd ondergebracht bij VNU, de jeugdbladen bij Oberon. Ondanks alle veranderingen bleven onze gezamenlijke interesses in kunst, muziek, strips, ufo's en andere dimensies onze middagpauzes vullen wanneer we dwaalden door Schalkwijk, een buitenwijk van Haarlem.

Terwijl vele oud-collega's in de herfst van hun leven zijn beland, is voor even zovelen de winter aangebroken. In 2010 overleed Nico van Dam, terwijl Ab Schatorjé en Frans Piët hem voorgingen.
Jij Bert, oude makker, bent nu één van hen. Maar wie weet kijk je vanuit een andere dimensie nog naar onze beslommeringen.
Vaarwel Bert.

Je vriend en collega Harry Balm

Foto: Archief familie Bus

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

Stars & Strips

Olav Beemer

Uurwerk

Tussen DC Comics en Alan Moore *(Watchmen)* komt het niet meer goed. Moore leverde in de jaren 1980 de ene na de andere moderne klassieker af, maar zijn principiële houding botste met de commerciële belangen van de uitgeverij. DC behield de rechten op *Watchmen*, Moore zwoer nooit meer voor DC te werken.

Het duurde tot 2012 voordat DC een reeks prequels aandurfde. *Before Watchmen* werd goed ontvangen en maakte de weg vrij voor meer. Vorig jaar kreeg dat vorm in de crossover 'The Button', dat een verband legde tussen de helden van DC en de personages uit *Watchmen*. Dit jaar komt alles samen in de nieuwe twaalfdelige miniserie *Doomsday Clock* door Geoff Johns *(Green Lantern)* en Gary Frank *(Batman: Earth One)*. Hoewel DC over de inhoud weinig kwijt wil, onthult Johns alvast dat hij de nadruk legt op het contrast tussen Superman en Doctor Manhattan.

Talenten

Ooit gold tekenaar Steve Skroce als één van de grootste nieuwe talenten in de stripwereld. Hij verdween echter net zo snel weer van het toneel toen hij zich toelegde op het maken van storyboards voor de films van de Wachowski's. Twee jaar geleden was hij al even terug als tekenaar van Brian K. Vaughns miniserie *We Stand On Guard*, maar dit najaar maakt hij zijn rentree bij Image Comics als schrijver én tekenaar van de nieuwe reeks *Maestros*.

Dan Panosian is zo'n ander talent dat de stripwereld verliet voor een carrière in de wereld van films en videogames. Hij is weliswaar nooit helemaal weg geweest, maar pas deze maand laat hij weer nadrukkelijk van zich horen met de nieuwe serie *Slots*, uitgegeven door Image Comics. Zoals de titel doet vermoeden, speelt de reeks zich af in Las Vegas en de hoofdrol is weggelegd voor een voormalig bokser. Losse deeltjes kosten $3.99.

Nummertje

Tien jaar geleden werd het een trend: het herstarten van series. Een nummer 1 verkoopt immers beter dan een nummer vierhonderdzevenentwintig, omdat een nieuwe lezer dan niet het gevoel heeft dat hij dertig jaar aan continuïteit moet inhalen. Bij uitgeverij Marvel Comics werd het snel gemeengoed. Daar werd het zelfs zo erg dat de series elke twee jaar werden herstart. Geen enkele reeks haalde nog de nummer 50.

Terwijl DC Comics vorig jaar met 'Rebirth' alle series een herstart gaf, is bij Marvel sprake van een trendbreuk. De lezers trappen er niet meer in, trouwe fans worden moe van herstart op herstart en verzamelaars worden gek omdat ze niet weten hoe ze hun comics moeten ordenen. In het kader van 'Marvel Legacy' wordt daarom waar mogelijk de oude nummering hersteld. Uiteraard speelt ook een commercieel motief, want het is geen toeval dat de terugkeer samenvalt met *Thor 700*, maar het getuigt van moed dat deze maand ook *Incredible Hulk 709* verschijnt. Zo heeft Marvel ineens weer een handvol series met een

nummering ruim boven de 500, waaronder *Captain America* en *Avengers*. Opmerkelijk is dat de uitgeverij deze gelegenheid aangrijpt voor het van stal halen van obscure series waarvan jaren niets is verschenen. *Darkhawk* werd in 1995 stopgezet, maar in november wordt de draad weer opgepakt met nummer 51. Voor het laatste nummer van *Power Pack* moeten we zelfs terug naar de jaren 1980! Andere titels die terugkeren zijn *Generation X*, *Silver Sable*, *Cable* en *Spirits of Vengeance*.

Het is de vraag hoe lang deze terugkeer naar de oude nummering duurt. Er komt een moment dat de hype is overgewaaid en iemand op de afdeling marketing zich afvraagt of het niet beter is als alle series weer met nummer 1 beginnen. Tot die tijd kunnen de trouwe fans echter hun hart ophalen.

olav.beemer@stripschrift.nl

Europees Later dit jaar geeft DC Comics in samenwerking met de Franse uitgeverij Dargaud het tweedelige *Batman: The Dark Prince Charming* uit. In zijn Amerikaanse debuut verhaalt Italiaanse schrijver en tekenaar Enrico Marini *(De Schorpioen)* over de eeuwige strijd tussen Batman en de Joker. Deel twee volgt begin 2018.

Imprint Uitgeverij IDW start een nieuwe imprint. 'Black Crown' komt uit de hoed van Shelly Bond, die als redacteur jarenlang betrokken was bij Vertigo van DC. Het startschot voor deze imprint wordt gegeven met de nieuwe serie *Kid Lobotomy* door Peter Milligan (*Shade, the Changing Man*) en Tess Fowler.

Oudje Bij Oni Press beginnen ze het nieuwe jaar straks goed, want dan verschijnt de hardcover *Soulwind*. De serie van Scott Morse verhuisde begin dit millennium van Image Comics naar Oni, maar de bundel van het complete werk was al jaren niet leverbaar. In januari komt daar verandering in. De coverprijs wordt $39.99.

Marvel terug naar oude nummering.

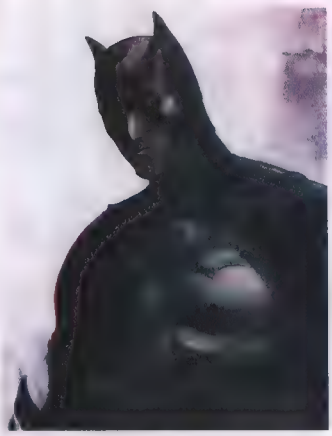

De Europese Batman van Marini.

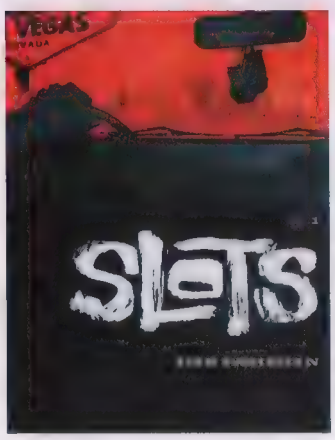

Nieuw werk van Panosian.

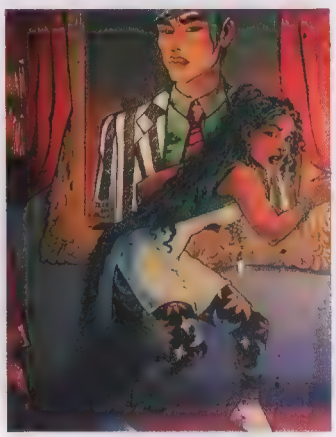

Nieuwe imprint bij IDW.

Skroce keert terug met *Maestros*.

Soulwind weer verkrijgbaar.

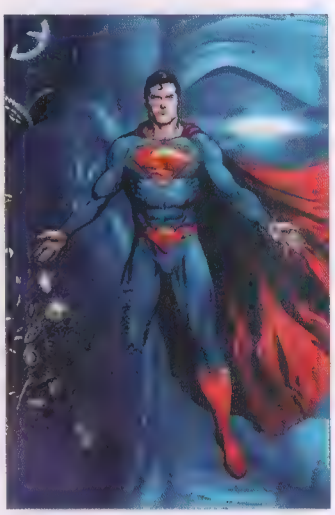

Doomsday Clock door Johns en Frank.

Veertig jaar De Kiekeboes

Veertig vragen aan Merho

Geert van Gheluwe

Striptekenaar en scenarist **Merho** (Antwerpen, 1948) mag dit jaar al 40 feestkaarsen uitblazen op de verjaardagstaart van zijn immens populaire stripfamilie. *Kiekeboe* startte bescheiden in 1977 maar groeide als *De Kiekeboes* uit tot de best verkochte stripserie van Vlaanderen. *Stripschrift* is dol op feestjes, dus legden we geestelijk vader Robert Merhottein – want zo heet hij binnen zijn eigen familie – figuurlijk op het rooster en stelden hem 40 prangende vragen.

Boven: Merho
Foto: Geert van Gheluwe

1

Is de familie Kiekeboe de afspiegeling van een doorsnee Vlaams gezin? De koningswens van elk koppel: vader Marcel, moeder Charlotte, dochter Fanny en zoon Konstantinopel. En zou je het vandaag op dezelfde manier aanpakken?

Merho: Ze zijn inderdaad de afspiegeling van een doorsnee gezin dat niet per se Vlaams is, hoor. Toen we met de strip begonnen in 1977 had je nog overwegend klassieke gezinnen. Nu, 40 jaar later, zou ik dat zeker anders doen en er een nieuw samengestelde familie van maken. Dat is ook de reden waarom ik buurman Van der Neffe op zeker moment heb laten scheiden. Op die manier heb je als scenarist immers een pak meer mogelijkheden en kun je andere verhaallijnen laten starten.

De serie startte op 15 februari 1977 in het dagblad *Het Laatste Nieuws*. Stonden ze bij de krant toen te springen om *Kiekeboe* binnen te halen?
Dat idee had ik niet. Ik heb altijd de indruk gehad dat de krant het eerder deed om van mijn gezeur af te zijn dan omdat ze er brood in zagen. Ik geef eerlijk toe dat ik op dat moment figuurlijk gevochten heb om mijn strip in *Het Laatste Nieuws* te krijgen. Ik had het gevoel dat het de laatste kans was om een nieuwe humoristische strip in een populair dagblad te krijgen. *Suske en Wiske* stond in *De Standaard* en *Het Nieuwsblad*, *Jommeke* had zijn plaats in *Het Volk* en in *De Gazet van Antwerpen* was er toen nog plaats voor *Piet Pinter en Bert Bibber* en *Kari Lente*. *Het Laatste Nieuws* was het jaar ervoor in zee gegaan met mijn goede vriend Hec Leemans en zijn *Bakelandt*.

Hoe ik uiteindelijk toch in de krant geraakte, lijkt sterk op het verhaal van mijn oude chef Willy Vandersteen en zijn *Bessy*-verhalen die ooit in de Waalse krant *La Libre Belgique* verschenen. Hij had op zekere dag een aantal verhalen aan de eindredacteur bezorgd maar die zag daar weinig heil in. Het waren zijn kleinkinderen die die verhalen ontdekten en leuk vonden en... een week later stond *Bessy* in de krant. Toen de redactie mijn voorstel in eerste instantie afwees, stelde ik haar leden voor de strip te laten lezen door hun kinderen. Korte tijd daarna werd ik nogmaals uitgenodigd bij de directie. Ik kreeg een contract voor slechts twee verhalen in de krant, dat eventueel stilzwijgend verlengd zou kunnen worden. Uiteindelijk werden het er honderd...

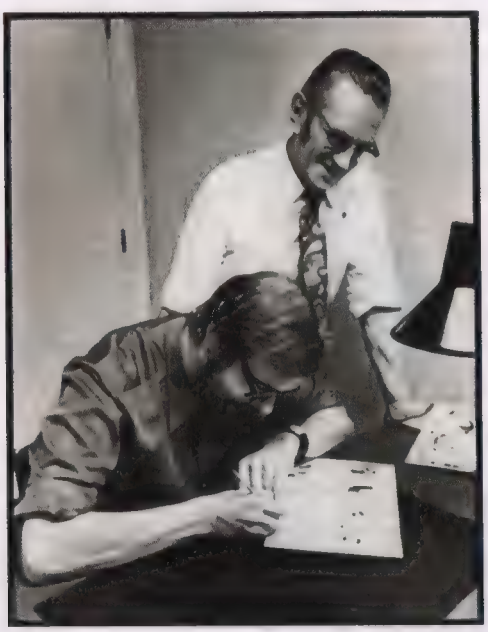

Links: Grootmeester Willy Vandersteen bekijkt goedkeurend het vroege werk van Merho.

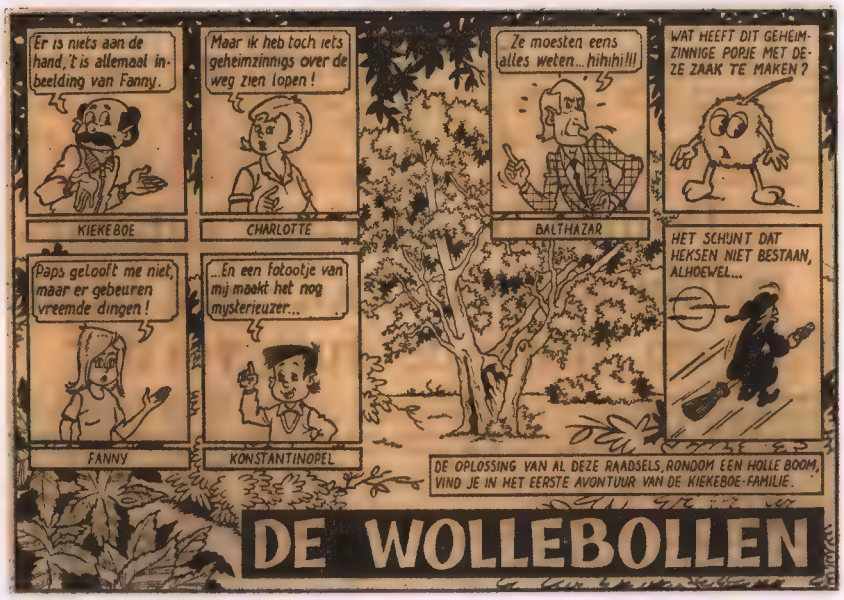
Er is niets aan de hand, 't is allemaal inbeelding van Fanny.
KIEKEBOE
Maar ik heb toch iets geheimzinnigs over de weg zien lopen!
CHARLOTTE
Ze moesten eens alles weten... hihihi!!!
BALTHAZAR
WAT HEEFT DIT GEHEIMZINNIGE PORJE MET DEZE ZAAK TE MAKEN?
Paps gelooft me niet, maar er gebeuren vreemde dingen!
FANNY
...En een fotootje van mij maakt het nog mysterieuzer...
KONSTANTINOPEL
HET SCHIJNT DAT HEKSEN NIET BESTAAN, ALHOEWEL...
DE OPLOSSING VAN AL DEZE RAADSELS, RONDOM EEN HOLLE BOOM, VIND JE IN HET EERSTE AVONTUUR VAN DE KIEKEBOE-FAMILIE.
DE WOLLEBOLLEN

Boven: Eerste aankondiging.

Is de buurt waar de Kiekeboes wonen gebaseerd op een bestaande straat in een bepaalde stad, of pure fictie?
Het is allemaal pure fictie en dat zijn uiteraard de personages ook. Of misschien nog beter: het is een bestaande gemeente die eigenlijk niet bestaat...

Waar en wanneer is *De Kiekeboes* eigenlijk ontstaan of waarop cq waardoor is de serie gebaseerd of geïnspireerd?
Dat heeft alles te maken met het poppentheater van mijn broer Walter dat draaide rond champetter Japwater. De oerversie van Marcel Kiekeboe met een kale kop en een grote snor. Begin jaren 1960 noemde Walter hem Kiekeboe, met als tegenspeler domme boef Balthazar. Toen Karel Weyler begin jaren 1980 stopte met het *Pats*-poppenspel, nam Poppenspel Kiekeboe zijn tournee over.

Waarom de switch van de serienaam *Kiekeboe* naar *De Kiekeboes*?
De serienaam *Kiekeboe* begon me te storen. Ten eerste draaide het al lang niet meer rond Marcel Kiekeboe alleen, maar rond de hele familie; en meer en meer om Fanny. De naam was te

sterk gelinkt aan het poppenspel, waar het Kiekeboe-personage bij aanvang vandaan kwam. Oorspronkelijk was de doelgroep van poppenspel en strip ongeveer gelijklopend. Maar terwijl de strip alsmaar volwassener werd, ging de leeftijdsgrens van het poppenspelpubliek naar beneden. In het kader van de restyling in 2010 besloot ik in overleg met de uitgever om naast het formaat en de kledij de serienaam aan te passen. De *Kiekeboes* klinkt bovendien moderner.

Het besluit heeft niets te maken gehad met een poging om via die naamsverandering Nederland te veroveren, zoals een journalist indertijd beweerde. Hij had het nieuws vroegtijdig opgevangen en er zelf conclusies aan verbonden. De Nederlandse mainstreammarkt was toen trouwens toch al grotendeels verloren voor strips. Maar het verhaal blijft me achtervolgen. Hoewel ik het sindsdien in minstens honderd interviews heb proberen recht te zetten en bij deze dus voor de 101e keer...

6

Waarom is *De Kiekeboes* nooit een onderdeel geworden van Studio Vandersteen? En heb je ooit met het idee gespeeld om de serie te verkopen aan wijlen Willy Vandersteen?
Het was nooit mijn bedoeling om met *Kiekeboe* deel uit te maken van Studio Vandersteen. Dat ik ooit tekende voor Willy Vandersteen was eigenlijk het gevolg van een uit de hand gelopen vakantiebaan. Ik was net afgestudeerd aan Sint-Lucas en wist dat ik dat najaar in het leger moest. Via Karel Biddeloo raakte ik binnen bij Willy Vandersteen en mocht daar drie maanden onder meer *Jerom* voor de Duitse markt tekenen. Vanaf de eerste dag zag ik dat ik er nog geweldig veel kon leren. Na mijn dienstplicht was die Duitse markt compleet ingestort. Dus geen werk meer voor mij. Paul Geerts pleitte bij Vandersteen om me als manusje-van-alles in dienst te houden. Er waren vage plannen voor een nieuwe serie in een nieuwe krantenbijlage: *de Stripkrant*. Dat werd *Pats*, later veranderd in *Tits*. Dat heb ik vijf jaar gedaan en toen stond ik voor de keuze: daar blijven zitten tot mijn 65e en gefrustreerd raken of er toch zelf voor gaan en er bij een eventuele mislukking een kater aan overhouden... Willy Vandersteen nam mijn beslissing relatief goed op en zei me toen letterlijk: 'Ja, jongen, eigenlijk was je beter bij mij gebleven want met die albums ga je nooit geld verdienen. Maar je eigen naam staat er op en dat is natuurlijk onbetaalbaar'. Ben ik nu even blij dat zijn voorspelling niet de waarheid werd!

Hoe is het mogelijk! En dat allemaal voor één dagje uit!
Och... Straks ben je blij, want boslucht wekt de eetlust op...
En waarom trek jij zo'n vies gezicht, Fanny?
Pff... altijd picknicken. Ik ga liever aan zee zonnen...
Wat is dat daar?

Boven: Fanny toen.

Ik verwissel de flessen van Jona en Lotte!
En dan maar zien wat ervan komt!
Opgepast!
Dames, zijn jullie er klaar voor? De wedstrijd gaat beginnen!

Boven: Fanny nu.

7

Was de serie meteen een voltreffer en hoe verklaar jij het succes?
Dat was zeker niet het geval. Van de eerste twee *Kiekeboe*-albums die verschenen bij uitgeverij Hoste waren slechts 5.000 exemplaren gedrukt. En dat terwijl ze er van de *Bakelandt*-verhalen onmiddellijk 15.000 lieten drukken. Maar het ging gestaag omhoog en toen ik Hoste verliet was de oplage al gestegen tot 50.000 exemplaren. Je mag dus stellen dat mijn serie als een diesel vertrok; het feit dat ik in een liberale krant stond was zeker geen nadeel. Er kon veel meer dan in de toen nog vrij conservatieve katholieke pers. In dit klimaat werd Fanny geboren. Een vrijgevochten vrouw die weet wat ze wil. Dat was nieuw binnen het Vlaamse striplandschap en vrijwel onmiddellijk werd ze de favoriet van de lezers.

8

Hoe voelt het om nu al een paar jaar op rij de best verkochte auteur van Vlaanderen te zijn? Dat levert vast jaloerse blikken van collega's op? Went dat?
Ik probeer gewenning zeker te vermijden. Ik blijf dankbaar en heel blij als ik vaststel dat ik nu al jaren op rij nummer 1 sta in de top 10 van Vlaamse strips. Het is voor mij nog altijd een feest als ik mijn albums in groten getale in de Fnac of de Makro zie staan.

9

Stripuitgeverijen goochelen graag met oplagecijfers. Kan jij zeggen hoeveel exemplaren van *Kiekeboe* en *De Kiekeboes* er in die voorbije 40 jaar over de toonbank gingen?
Ik schat dat er tot vandaag zo'n 30 miljoen exemplaren zijn verkocht. Dat is inderdaad een gigantisch aantal. Als we ze allemaal achter elkaar zouden leggen, vormt dat een lint van bijna 10.000 kilometer...

10

Krijgt een striptekenaar überhaupt wel de erkenning die hij of zij verdient? Of blijft het beeldverhaal nog immer stiefmoederlijk behandeld in boekenland?
Stripmakers worden inderdaad stiefmoederlijk behandeld. Zeker als je weet dat strips eigenlijk de boekenverkoop overeind houden in Vlaanderen. (In 2016 was er voor het eerst een daling, maar die zal dit jaar waarschijnlijk door de reeksen *De kronieken van Amoras* en *Fanny K.* worden goed gemaakt. GvG) Naar het waarom heb ik het raden, maar feit is dat het stripverhaal in Frankrijk en ook in Wallonië echt cultureel omarmd is waar het in Vlaanderen eerder minachtend bekeken wordt. Mooiste voorbeeld daarvan was de jongste Frankfurter Buchmesse. Vlaming Bart Moeyaert was er intendant maar vergat de beroemde en beruchte naoorlogse Vlaamse stripverhalen een plek te geven. Idem dito voor de lijstjes van boeken in kranten en dagbladen. Voor fictie en non-fictie is er steevast een plaats terwijl strips al te vaak vergeten worden...

11

Zit de kans er in dat je ooit de Nobelprijs voor de literatuur wint als we zien dat zanger en schrijver van liedteksten Bob Dylan die kreeg?
Nee! Absoluut niet! In het meest onwaarschijnlijke geval gok ik op Art Spiegelman, de man achter *Maus*, Marjane Satrapi met *Persepolis* of Robert Crumb. Maar nee, de kans lijkt me microscopisch klein.

12

Waar haal jij de humor en merkwaardige naamspelingen in je stripverhalen vandaan? Is dat de verborgen komiek die altijd al in Merho aanwezig was?
Humor is mij met de paplepel ingegoten. Mijn vader speelde voor verenigingen en feesten monologen à la Gaston Berghmans en ik mocht altijd mee naar bonte avonden. Mijn eerste Laurel & Hardy-film zag ik op mijn vierde en ik ontdekte Toon Hermans op mijn twaalfde. Dat was een echte openbaring. Nog altijd streef ik naar een lekker verhaal waarbij veel te lachen valt.

13

Je bent nu meer dan 40 jaar dag in dag uit bezig met *De Kiekeboes*. Ooit gedacht om er mee te kappen of om het in de toekomst wat kalmer aan te doen?
Ik ben inmiddels 69 en als het even tegenzit, denk ik wel eens aan stoppen. Mijn leeftijdgenoten zijn quasi allemaal al met pensioen. Niet dat ik dat

Onder: Patron Marcel uit *De anonieme smulpapen.*

LATER...
Ik heb een leegstaand restaurantje gevonden...
...dat we vliegensvlug opknappen. En van jou Kiekeboe maak ik een gerenommeerde chef... Hoe is eigenlijk jouw voornaam ?
Marcel...
Prachtig ! Dan maken we er PATRON MARCEL van ! Aanhanger van de nieuwe Franse keuken en leerling van Bocuse !

zelf zou willen. Maar ik heb mijn vrouw beloofd om het wat rustiger aan te doen. Dus nog slechts twee nieuwe albums per jaar. Op die manier raak ik eindelijk verlost van de druk die ik wel eens de vloek van Vandersteen noem. Vier albums per jaar op een beetje niveau is eigenlijk pure waanzin.

Boven: Rob Merhottein samen met dochter Ine en vrouw Ria.

14

Heeft een tekenaar als Merho de tijd of de inspiratie om ook een nevenreeks uit zijn mouw te schudden à la de spin-off Amoras van Suske en Wiske?

Dat idee rond een spin-off rond Fanny is zeker al 30 jaar oud. Maar ik zag er het nut niet van in om mijn Fanny te isoleren van de rest van de cast. Bovendien had ik er de tijd niet voor. Het was uitgeverij Standaard die tot het inzicht kwam om in plaats vanuit series te gaan denken vanuit personages. Zo ontstond *Amoras* rond *Suske en Wiske*, een schot in de roos. Ook *J.Rom* vond zijn weg naar de fans van comics. Wat mij betreft, ben ik geweldig tevreden met het debuut van *Fanny K.* Ze is wat ouder geworden en heeft het ouderlijk nest verlaten. Samen met haar vriendinnen beleeft ze straks spannende, realistische verhalen die geschreven zijn door mijn goede vriend Toni Coppers. De tekenaar Jean-Marc Krings heeft een Waalse achtergrond en kan dus zonder al te veel vooroordelen aan deze spin-off werken. Nu hoop ik wel dat de fans deze strip niet gaan vergelijken met mijn Fanny, want dit is wel degelijk een andere reeks.

Onder: Fanny K. getekend door Jean-Marc Krings.

15

Je pseudoniem als striptekenaar is gewoon de afkorting van je achternaam Merhottein. Was dat jouw idee?

Jazeker, want Merhottein voluit juist schrijven was en is geen sinecure. En dan nog: ik heb al heel vaak Mehro zien staan in plaats van Merho...

16

Studio Merho is een bloeiend bedrijf geworden. Wie waren en zijn je medewerkers eigenlijk?

Mijn eerste medewerker was Peter Koeken; die begon in 1985. Peter inktte zowat alles van *Het witte bloed* tot *Tot op de bodem* dat in april 2015 verscheen. Toen ging hij met pensioen. Later volgden Rik Dewulf (bekend van *Stam & Pilou*. GvG) en uiteraard Dirk Stallaert. Bij hem werkte het studiowerk een paar jaar goed, maar de liefde voor *De Kiekeboes* was bij Dirk niet zo groot als die voor *Nero*. Dat was voor Dirk puur jeugdsentiment terwijl hij Marcel en Fanny pas leerde kennen toen hij 20 was. Dat zie je ook bijzonder goed bij series als *Mieleke Melleke Mol* en *Plankgas* en *Plastronneke* die hij nu met Urbanus realiseert. De verwijzing naar *De Kapoentjes* is bij die series zo dichtbij...

Steve van Bael was zijn opvolger, maar die wilde – net als ik vroeger – eigenlijk zijn eigen ding doen. Momenteel werk ik met Thomas du Caju en Kristof Fagard voor het uitwerken van mijn schetsen en met Jos Vanspauwen die alles digitaal inkt. De samenwerking met Kristof loopt prima en hij is het die alles rond het binnenpretpark Comics Station in Antwerpen heeft uitgewerkt.

Een constant probleem bij alle jonge medewerkers is het tempo. Weet dat het helse tempo dat ik er, net als mijn Studio Vandersteen-collega's, op na hield in mijn beginperiode blijkbaar iets van het verleden is. Toen tekende ik op jaarbasis 150 volledig uitgewerkte platen, schreef de scenario's en deed nog wat werk voor Vandersteen om toch een voet tussen de deur te houden. Die tekeningen waren niet zo gedetailleerd als nu, maar konden er best mee door. Wat de inkleuring betreft, kon ik jaren een beroep doen op Résí van Treeck. Toen het digitale tijdperk was aangebroken nam mijn vrouw Ria die klus over. En tegenwoordig ben ik uiteraard trots op mijn dochter Ine die deze taak op een fantastische wijze voortzet. Haar debuut was *Geen rook...* en ik overdrijf zeker niet als ik zeg dat het onmiddellijk een schot in de roos was. Daarnaast betrek ik haar ook meer en meer bij het zakelijke aspect.

Het blijft voor een dagbladstrip blijkbaar moeilijk om door te breken buiten Vlaanderen. Wat is daar de reden voor, denk je?
Nero en *Suske en Wiske* waren echte dagbladverschijnsels waarvan de voorpublicatie in de krant steevast meer lezers en ook meer abonnementen opleverden. Nu is dat fenomeen verdwenen. Zo verschijnen *De Kiekeboes* niet meer dagelijks in de krant. Als een verhaal klaar is, wordt het per dagelijkse pagina gepubliceerd. Op die manier is er meer mogelijk qua lay-out en het ziet er ook moderner uit. Ik vrees wel dat op termijn de strip - jammer genoeg - volledig uit kranten zal verdwijnen.

Ben je zelf een striplezer en gebruik je wel eens iets van collega's in jouw albums?
Het verbaasde me vroeger – toen ik nog bij Willy Vandersteen werkte – dat ik hem zo weinig verhalen van collega's zag lezen. Maar ik ben ook geen echte striplezer. En ik betrap mezelf er op dat ik bij het lezen te veel naar de technische kant kijk. Ik kan echt geboeid zijn door een goeie film of een spannend boek, maar strips zelf bezorgen me zelden wauw-momenten.

En wat leesboeken betreft... Lees je die wel eens en kan je daar inspiratie uit halen?
Ik haal wel eens iets uit kleine berichtjes in de krant die ik in mijn archief opsla. Daarnaast werken misdaadromans inspirerend. Thrillerauteurs zijn meesters in het opbouwen van een plot.

Heeft een toptekenaar als jij zelf ook favoriete tekenaars of auteurs? Heb je die ooit ontmoet en hoe voelt dat?
De generatiegenoten Hergé, André Franquin, Willy Vandersteen en Marc Sleen waren mijn favorieten. Vandersteen kende ik eerst als fan en later als leermeester. Maar door het ontzag en het leeftijdsverschil bleef er altijd wel afstand. Die creëerde hij ook zelf. De medewerkers noemden hem dan ook steevast 'meneer Vandersteen'. Ook Paul Geerts. Vandersteen stamde uit een tijd dat het niet paste om je meerdere met de voornaam aan te spreken. Bij Marc Sleen was dat anders. Ik leerde hem pas kennen toen ik al bij Vandersteen werkte. Hij keek in het begin de kat uit de boom, want ik had 'gecollaboreerd' met de vijand in casu Vandersteen. Gaandeweg vertrouwde hij mij. Een heel extraverte en aanwezige man, die je wel op tijd moest tegenspreken, wilde hij je niet overvleugelen. Nu hij is overleden denk ik nog dikwijls aan Sleen. Een geweldig fenomeen, zoals er vandaag niet meer zijn.

Hergé heb ik nooit ontmoet en dat beschouw ik zeker als een gemis. Ooit schreef ik hem een brief en kreeg ik een gesigneerd tekeningetje dat ik nog steeds koester. Tot slot ben ik Franquin een aantal keren tegen het lijf gelopen tijdens vergaderingen. Maar het ontzag was te groot om met deze grootmeester een gesprek aan te knopen. Ik voelde me klein omdat hij zo geweldig goed was. Franquin was zeker een aimabel man die juiste analyses maakte en goede adviezen gaf. Jammer dat ik het nooit aandurfde.

Onder: De populairste van *De Kiekeboes*: Fanny in haar favoriete outfit.

Boven: Schetsen van Rooie Doortje als studente en als escortemeisje.

21

Je laat wel eens andere stripfiguren opdraven in *De Kiekeboes*...
Het eerste wat in me opkomt is op de begrafenis van Marcel Kiekeboe in *Afgelast wegens ziekte* waar een heleboel andere stripfiguren, waaronder Charlie Brown en Snoopy, aanwezig zijn. Maar bij voorbeeld ook in *De affaire Chichi*; die eindigt op een luchthaven. Daar laat Van De Kasseien zijn oog vallen op Natasja van Walthéry.

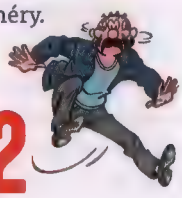

22

Wie is tijdens signeersessies de populairste en dus meest gevraagd figuur uit *De Kiekeboes*?
In de helft van de te signeren albums teken ik Fanny. Daarna volgen Marcel met bijna 30 procent, Konstantinopel met circa 20 procent en de rest voornamelijk Charlotte.

23

Wat is je eigen absolute favoriet uit je serie?
Het zijn allemaal mijn geesteskinderen en het is dan ook heel moeilijk om zelf een keuze te maken. Ik probeer, zoals een acteur bij het schrijven, elke keer opnieuw in hun huid te kruipen en te denken vanuit hun visie en leefwereld. Dat komt zeker de herkenbaarheid van de figuren ten goede.

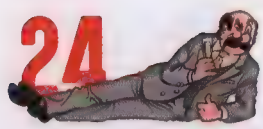

24

Waarom vindt Fanny geen vaste verkering? Of wil ze dat helemaal niet?
Ze is nog altijd zoekend op haar leeftijd. De laatste jaren vliegt ze wel minder van het ene vriendje naar het andere. Sinds haar vriendinnen Alanis en Tomboy erbij kwamen ligt het accent ook anders. Het werd saai om telkens op het eind van een album het vriendje van dienst weer de laan uit te sturen. Nu is Fanny een meid van deze tijd die met haar vriendinnen gaat shoppen en koffie drinken met veel 'girls talk'.
De uitgeverij vroeg zich in het begin af of Tomboy wel een prostituee moest zijn. Maar ik hield voet bij stuk. Dat Fanny dit weet en de rest van de personages niet is een interessant element. Zeker wat betreft Alanis die met haar vrouwelijke intuïtie beseft dat ze ergens wordt buiten gehouden. Daarom is ze ook jaloers op Tomboy die ze als een bedreiging ziet voor haar vriendschap met Fanny. Tomboy is in wezen een toffe meid, maar Alanis ervaart dat anders. Voor een verhalenmaker is dit een boeiend gegeven om de spanning tussen dat trio aan te houden.

25

Een zwarte prostituee in *De Kiekeboes* laten opduiken. Is dat niet om problemen vragen?
Het is allemaal begonnen toen ik op een receptie in gesprek raakte met de actrice Tatyana Beloy. Zij las *De Kiekeboes* en vroeg zich af waarom Fanny nooit een mulat zoals zij als vriendin had. Dat leek me een goed idee. Iets waar ik zelf nog niet over had nagedacht. In *Joyo de Eerste* paste het perfect. Het moest een personage zijn met een 'vlekje'. Ik

bedacht dat ik jaren geleden met Dirk Stallaert nadacht over een komische erotische strip à la *Rooie oortjes*. Geen gags maar een doorlopend verhaal met *Rooie Doortje* als werktitel. De hoofdrolspeelster zou een studente seksuologie worden. Een soort Goedele Liekens. Ze komt uit het betere milieu, maar haar beschermende cocon valt van de ene op de andere dag weg als haar vader een sjoemelende bankfiliaalhouder blijkt te zijn. Hij verdwijnt met de noorderzon en haar moeder wordt zwaar depressief. Haar comfortabel leventje valt aan diggelen. Door haar thesis komt ze met het escortmilieu in aanraking. Dit biedt de uitkomst om snel geld te verdienen en haar studie te betalen. Zo is Tomboy ontstaan. Fanny komt toevallig achter haar beroepsbezigheden en uiteraard weet het publiek het ook. En dat is dan wel een leuk uitgangspunt waarbij een soort van complot ontstaat. Toen Tomboy voor het eerst opdook, was er wel wat weerstand bij de lezers. Nu heb ik wel de indruk dat ze aanvaard is.

28

Heeft ten huize van de Kiekeboes ma Charlotte de broek aan?
Zonder twijfel! Al was dat niet zo bij de start van de serie. In de eerste albums was ze ronduit een seut (een truttig persoon. Red.), maar dat veranderde totaal vanaf deel 30, *Het lot van Charlotte*; toevallig het eerste album dat in kleur verscheen. Ze is de dagelijkse sleur van het huishouden zo beu dat ze opteert voor een lat-relatie en haar eigen professionele leven wil uitbouwen. Daarnaast is Charlotte zeker het bindmiddel om de familie samen te houden. Ze is het meest nuchter in haar analyses en ze doorziet iedereen. Zelfs Van de Kasseien, de baas van Marcel Kiekeboe, is eigenlijk best wat bang van haar.

26

Raakt Fanny ooit zwanger en zoja, ondergaat ze dan een abortus of houdt ze het kind?
Abortus? Daar zit weinig humor in. Niet dus. Fanny is al twee keer zwanger geweest. Ze was het in het buitenbeentje *Liefde en formol* van *De Kiekeboes* en *Urbanus – Kiekebanus* – waar ze een klein Kiekebanuske krijgt in de *Urbanus*-versie. Fanny heeft ook in het vijftigste album een flash forward in de vorm van een zoontje dat de naam Marcellino meekreeg. Of ze ooit nog zwanger raakt, weet ik niet. Het kan, maar het hoeft niet per se. Alles hangt af of het op zeker moment noodzakelijk is voor het verhaal.

27

Is Marcel Kiekeboe nu echt zo dom als hij er uit ziet?
Marcel Kiekeboe is niet meteen een intellectueel, maar ook niet dom. Hij is geen typische stripheld. Toen Luk Wijns hem speelde in de mislukte speelfilm *Misstoestanden* uit 2000 was zijn belangrijkste opmerking dat Marcel zo gewoon is dat hij eigenlijk niet meer gewoon is... Liefst van al wil hij elke avond na zijn werk thuis in de luie stoel zitten voor de buis met zijn krant of een paar andere leuke dingen doen.

29

Kan je Konstantinopel vergelijken met Jommeke of Adhemar uit *Nero* of Kuifje? Is hij even pienter?
Konstantinopel, zeg maar Nopel, is heel erg pienter. Veel filosofischer dan Jommeke, die de jongen van het avontuur is, maar zeker geen geleerde zoals Adhemar. Hij heeft een grote dosis verstand en is veruit de meest verstandige van de familie Kiekeboe. Uiteraard is het huidige digitale tijdperk perfect op zijn lijf geschreven, zoals ik dat ook merk bij mijn kleinkinderen. Hij valt ook op oudere vrouwen: zestien jaar is voor hem de ideale leeftijd. Meisjes van zijn leeftijd winden hem niet op en zoals hij er zelf aan toevoegt: 'Ik ben geen pedofiel!'

Onder: De Kiekeboes in vrijetijdskleding.

Jij bent nog iemand die het Belgische vaderland verplicht diende: is Van der Neffe een overblijfsel uit die tijd?
Dat is inderdaad overduidelijk, hè? Een kleine wraak op mijn dienstplicht. Militairen zeggen me dat het Van der Neffe-personage voorbijgestreefd is en dat dergelijke gasten niet meer rondlopen in het hedendaagse leger. Dat zal uiteraard wel zo zijn maar in mijn tijd waren die brullende apen schering en inslag. Maar op zondag zaten ze stil en netjes naast hun vrouwen in de mess van de onderofficieren. Toen zag je wie de échte baas was. Toen Van der Neffe nog getrouwd was, had hij thuis ook geen fluit te vertellen maar hij reageerde dat wel af op Marcel in de legerkomedie *Geeeeef acht!*.

Waar haalde je Firmin van de Kasseien vandaan? Is zijn gedachtegang typerend voor de chief executive officer (ceo) van een groot bedrijf of is dat overdreven?
Hij stelt als ceo echt niet veel voor. Het bedrijf is van zijn vrouw en hij is met zijn Chichi uiteraard voor het geld getrouwd. Van de Kasseien is een womanizer. Een chique woord voor vrouwenversierder. Hij probeert het aan te leggen met al zijn secretaresses, maar bij de huidige, Nicky Cupcakes, vangt hij bot. Cupcakes is een dankbaar personage om tegenwerk te bieden. Een blijvertje.

Wie is nu eigenlijk 'The Lady in Red' en wat zoekt of doet zij eigenlijk in jouw stripverhalen?
De dikke dame of de potige vrouw die steevast in een rode trui optreedt, zat toevallig in het eerste album. Ze is een beetje een mascotte geworden die in elk album even opduikt. Mijn variant op de legendarische Hitchcock-cameo's. In *De truken van Defhoor* was ik haar stomweg vergeten. Maar in de eerstvolgende herdruk wordt dat rechtgezet.

Is Moemoe, de moeder van Marcel Kiekeboe, niet eerder het schoonmoederstype?
Dat had gekund maar Moemoe, die Jozefien heet, is geïnspireerd op drie imposante vrouwen uit mijn leven: mijn eigen moeder, mijn tante Josephine en de grootmoeder van mijn vrouw Ria. De moeder van Marcel had het zeker niet gemakkelijk toen haar echtgenoot Oscar nog leefde. Zij was op jonge leeftijd een schoonheid met wie Oscar wat boven zijn stand was getrouwd. Dat wreef ze hem dikwijls onder zijn neus. Hij verdiende te weinig, was niet ambitieus genoeg en ze woonden in een veel te klein huis. Onbewust dreef ze hem in de armen van een vrouwelijke collega. Nonkel Vital zorgde voor de nodige alibi's bij deze verboden romance. Wat dan weer de huidige ruzies tussen hem en zijn schoonzuster verklaart. Dat hij toch bij zijn vrouw bleef, was vanwege zijn zoontje Marcel. Pittig detail: zijn vriendin raakte zwanger, waardoor Marcel Kiekeboe in het album *Omtrent Oscar* zijn bloedeigen halfzuster ontmoet.

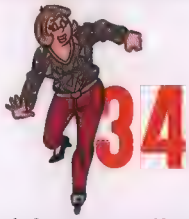

Ik heb me ooit laten vertellen dat inspecteur Sapperdeboere blijkbaar op je eigen lijf geschreven is. Hoe zit dat ook al weer en ben jij een Bourgondische smulpaap?
Ik heb altijd graag en lekker gegeten. In de tijd van Studio Vandersteen waren de plakboeken van Karel Biddeloo met foto's en gimmicks van de medewerkers berucht. Daarin werd ik steevast afgebeeld als een zwaarlijvige die steeds dikker

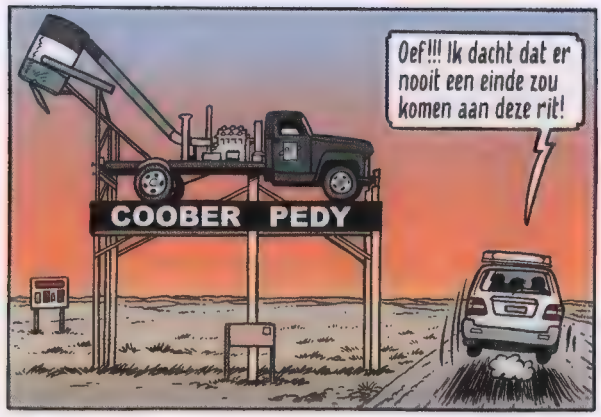

Boven: Welkom in Coober Pedy uit het album *De kangoeroeclub*.

Onder: Inspecteur Sapperdeboere. Favoriete bezigheid: eten.

en dikker werd tot je me zelfs kon rollen. Toen ik politie-inspecteur Sapperdeboere bedacht, moest ik daaraan terugdenken. Het leek me een leuke gimmick dit op hem te projecteren. En het werkt. Al jaren.

35

Is het noodzakelijk dat een strip als *De Kiekeboes* evolueert? Of had je achteraf gezien toch liever een verhalenlijn gevolgd à la *Jommeke* van Jef Nys?
Het was mijn duidelijke keuze om een strip te maken die in zijn tijd staat. Waarschijnlijk heeft het te maken met mijn interesse voor cabaret en stand-up comedians. Grappen maken die up-to-date zijn. In de eerste albums wordt er nog gebeld met een vaste telefoon met draaischijf en snoer of vanuit een telefooncel. De usb-sticks in de verhalen van nu zullen over 10 jaar uiteraard ook gedateerd zijn.

36

Was Merho ooit verliefd op één van zijn personages?
Dat zou echt wel heel incestueus zijn. Verliefd worden op je eigen geesteskinderen. Ik mag er helemaal niet aan denken. Neen dus.

37

Welke vakantiebestemming gaf je de Kiekeboes het liefst?
Australië is één van mijn absolute favorieten en uiteraard dus ook van de Kiekeboes. Ik ben er twee keer geweest en echt verliefd geworden op dat prachtige land. De uitgestrektheid en de schoonheid van de natuur is overweldigend. Bovendien is het een open maatschappij zonder veel rangen en standen en met veel ongecompliceerde mensen. Met *Het boemerangeffect* en *De Kangoeroeclub* heb ik er twee strips over gemaakt. Ik zou er graag nog een derde keer naar toe reizen maar ik zie het niet echt zitten. Het is absoluut ver en als je terugkeert dan mag je toch een week rekenen om weer van die vervelende jetlag af te raken.

38

Wat is de grootste flater of mislukking die ooit rond *De Kiekeboes* op de markt kwam?
Daar hoef ik niet lang over na te denken: die miskleun van een film die ook nog eens *Misstoestanden* als naam meekreeg. De producer was incompetent, een regisseur die eigenwijs was en niet van *De Kiekeboes* hield en een uitgever die op dat moment weigerde me te steunen. Kafka in het kwadraat! Het enige positieve dat ik er aan overhield was dat ik uit frustratie en boosheid het album *De Simstones* maakte. En dat vind ik tot op vandaag nog altijd een toppertje uit de serie.

39

Bestaan er bij *De Kiekeboes* taboes of zaken die zeker niet kunnen? Of is er voor zowat alles een plek in de verhaallijnen?
Ik heb het al eerder aangehaald, maar met de juiste insteek kan er veel in *De Kiekeboes*. Echtscheidingen, het homohuwelijk, transgenders, holebi's en zelfs incest en pedofilie... Zolang het maar licht verteerbaar is en met veel humor gebracht wordt, zijn er geen taboes.

40

En de onvermijdelijke slotvraag: Wat gebeurt er na de dood van Merho met *De Kiekeboes*?
Aan mijn dochter Ine om dat te beslissen. Soms lig ik er wel eens wakker van... Ik maak een auteursstrip, net zoals Sleen en Hergé dat deden. Zoiets is moeilijk om door te geven. Bij *Jommeke* en *De Smurfen* ligt dat anders. Dat zijn conceptstrips. Jef Nys heeft bij leven een paar tekenaars gedrild en opgeleid om Jommeke na zijn dood te vervolgen. Met succes. Mijn kracht zit hem in mijn soort humor en manier van vertellen. Maar dat is ook meteen de zwakte van *De Kiekeboes*. Het is aartsmoeilijk, haast ondoenlijk, om van iemand anders te verlangen zoiets over te nemen. En als ooit het ogenblik komt dat ik het toch helemaal uit handen geef, heb ik me voorgenomen om er niet meer naar om te kijken en het ook meer niet te lezen. Want dan zou ik me er tóch weer mee gaan bemoeien. Als ik dood ben, beslissen mijn erfgenamen en zij mogen voor mijn part *De Kiekeboes* gerust voortzetten. Want dan weet ik het toch niet meer.

geert.van.gheluwe@stripschrift.nl

Onder: Firmin van de Kasseien is de baas van Marcel Kiekeboe.

Willem de Vink

De man achter Jezus Messias

Rik Sanders

Honderd verschillende vertalingen van je strip: dat is maar weinig striptekenaars gegeven. De Nederlander **Willem de Vink** (Utrecht, 1957) is één van de uitverkorenen. Bij een groot publiek is deze tekenaar echter niet bekend; wél in christelijke kringen. Van zijn stripboek *Jezus Messias – De man die de wereld verandert* verscheen eerder dit jaar een Chinese versie, de honderdste vertaling. De Vink bracht ook nog een autobiografie uit: *Stripverhaal wereldtaal – Tienerdroom komt uit.*

Boven: Willem en Marian de Vink
Foto: The Grace Factory

Stripliefhebbers zijn het stripboek *Jezus Messias* vast wel eens tegengekomen; was het niet in kerkelijke kring dan zeker op een beurs. Met het typerende omslag van een onbevreesde Jezus in een zeilboot op ruig water en een aantal van zijn bange leerlingen. Volgens maker Willem de Vink is er geen enkel ander boek van een Nederlandse tekenaar in zoveel talen gedrukt en verspreid als *Jezus Messias*.

De Vink bracht de strip in boekvorm uit in 1993. Daarna volgde een stroom van vertalingen. Opvallend is volgens de tekenaar dat de productie van de vertalingen niet tot stand is gekomen door een grote uitgever of een religieuze organisatie. 'Het is daarentegen het initiatief van individuen die de visie voor Jezus en strips met de tekenaar delen en het stripboek daarom willen inzetten voor hun eigen taalgebied.' Naar eigen zeggen zijn er alleen al in 2016 51.000 albums gedrukt in zeven nieuwe talen en vijf herdrukken. De totale oplage van de boeken schat hij op 1,4 miljoen exemplaren.

Strip over Jezus

In zijn autobiografie *Stripverhaal wereldtaal – Tienerdroom komt uit* vertelt De Vink dat hij in 1974 al het plan opvat om een strip over het leven van Jezus te maken. Maar dat blijkt als zeventienjarige jongeling toch te hoog gegrepen. Vijf jaar later doet hij een tweede poging, maar ook die strandt. Pas nadat hij in de reclamewereld komt te werken en het nodige leert op het gebied van de communicatiekracht van beeldtaal geldt driemaal is scheepsrecht. Samen met zijn vrouw Marian richt hij in 1989 Stichting Wereldtaal op om zonder winstoogmerk een stripboek over Jezus te maken en wereldwijd te verspreiden. Zijn doel is om het leven van Jezus te vertellen aan met name jonge mensen die dat op een andere wijze nooit mee zouden krijgen.

De Vink kiest voor een kernachtige opzet. Voor zijn scenario put hij uit alle vier de bijbelboeken die het verhaal van Jezus vertellen: Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes. Behalve wat uitleg en verbindende tekst voegt hij niets extra's toe aan de bijbelteksten, schrijft hij in zijn autobiografie. 'Ik koos vooral de fragmenten uit waar actie in zit, om het verhaal vaart te geven. Verder ontwikkelde ik een spanningsboog die de evangelisten ook gebruiken in hun beschrijving: hoe Jezus als onschuldige steeds meer bedreigd wordt en uiteindelijk door de massa wordt veroordeeld en omgebracht.' Hij stemt het kleurgebruik in *Jezus Messias* af op deze spanningsboog: van rustige groen- en blauwtinten naar spannender oranje, rood en donkerblauw om aan het eind terug te keren naar opgewekt hemelsblauw.

Nadat de strip af is, heeft De Vink er een tijdje mee moeten leuren. Geen enkele uitgever toont interesse. Met financiële hulp van een dame op leeftijd die wél gelooft in dit evangelisatieproject kan hij het boek zelf laten drukken. *Jezus Messias* wordt een instant succes met al snel een grote verspreiding via kerken, bijeenkomsten en scholen in binnen- en buitenland.

Evangelische boodschap

De Vink wordt in 1957 in Utrecht geboren. Door een ongeluk komt hij als jongetje lange tijd thuis te zitten. Om wat om handen te hebben, begint hij verhalen te bedenken en die van illustraties te voorzien. Vanaf zijn dertiende gaat hij strips maken, waaronder een eigen bewerking van *Pietje Bell*. Inspiratie haalt hij niet alleen uit stripweekblad *Pep* maar ook uit zijn, zoals hij het omschrijft, grote liefde voor Jezus. De jonge De Vink maakt vooral maatschappijkritische strips met een evangelische boodschap. Hij tekent voor de schoolkrant; zijn eerste Jezus-strips publiceert hij in 1972 in het blad *Jong & Vrij* van jeugdevangelist Nico van Biljouw. Die spoort scholieren aan om dit evangelisatieblad onder klasgenoten uit te delen en Jezus 'bespreekbaar te maken', ook al stuit dit geregeld op weerstand onder zijn leeftijdsgenoten.

De Vink schrijft in zijn autobiografie dat hij niet zozeer avonturenstrips, zoals die uit de *Pep*, wilde maken maar het stripmedium als tiener gebruikt om zijn eigen plek in de wereld te vinden. Hij komt uit een gezin waar veel spanning heerst: zijn

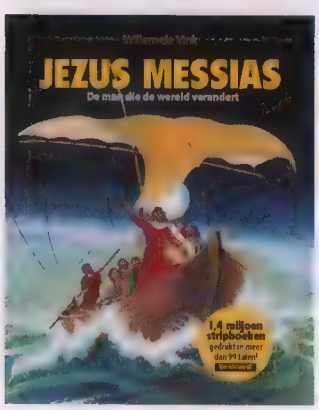

Links: Jezus Messias in het Nederlands.

Linksonder: De honderdste vertaling van *Jezus Messias*: in het Chinees.

Rechtsonder: In 1971 organiseren de muziekbladen *Muziek Expres* en *Popfoto* een scholierenwedstrijd om een eigen blad te maken. Willem de Vink levert onder meer de strip *Terug naar de natuur aan*. Zijn klas wint een reisje naar Londen.

Terug naar de natuur 19/1

door

JE KUNT NATUURLIJK WEL DOOR HET RODE LICHT RIJDEN, MAAR ALS ER DAN NET EEN POLITIEAGENT STAAT...
?!
TRRRRRRRRRRR
HÉ DAAR! HOI! STOP! DAT GAAT ZOMAAR NIET!
LEEST U NOOIT DE KRANT? HET IS VERBODEN DOOR HET RODE STOPLICHT TE RIJDEN!
TUT-TUT-TUT! U MOET BETER NAAR DE RADIO LUISTEREN! WANT MEN HEEFT BESLOTEN DAT ER VOORTAAN VOOR HET GROENE LICHT GEWACHT MOET WORDEN ...
EN VOOR HET AANGEZIEN
RODE LICHT DOOGEREDEN. IEDEREEN TOCH AL DOOR HET RODE LICHT RIJDT, SNAPPU?
EN ALS DAT NIET HELPT, ZETTEN ZE OVERAL EEN AGENTJE NEER.
DAN WORDT HET 'TERUG NAAR DE NATUUR', ZOALS ROUSSEAU AL ZEI!
VROOP
VROOP
VROAR
BAS-BYE!

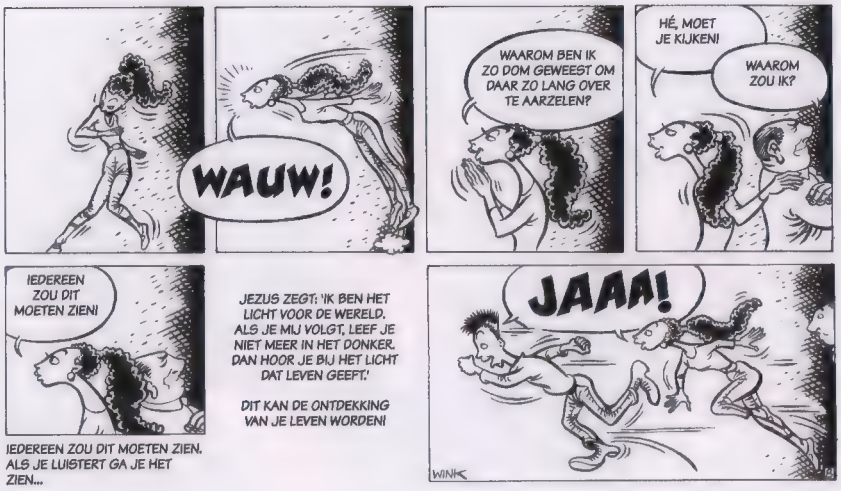
WAUW!
WAAROM BEN IK ZO DOM GEWEEST OM DAAR ZO LANG OVER TE AARZELEN?
HÉ, MOET JE KIJKEN!
WAAROM ZOU IK?
IEDEREEN ZOU DIT MOETEN ZIEN!
JEZUS ZEGT: 'IK BEN HET LICHT VOOR DE WERELD. ALS JE MIJ VOLGT, LEEF JE NIET MEER IN HET DONKER, DAN HOOR JE BIJ HET LICHT DAT LEVEN GEEFT.'
DIT KAN DE ONTDEKKING VAN JE LEVEN WORDEN!
JAAA!
IEDEREEN ZOU DIT MOETEN ZIEN. ALS JE LUISTERT GA JE HET ZIEN...
WINK

Boven: In sommige strips is De Vink niet alleen de tekenaar maar ook een soort amateur-predikant, zoals bij *Zie jij wat ik zie?* uit 1979.

Rechtsboven: De eerste schetsen voor een stripverhaal over het leven van Jezus (1974).

vader blijkt onberekenbaar en gewelddadig, zijn moeder kan daardoor geen respect meer voor hem opbrengen; uiteindelijk volgt een scheiding. Als tiener verwerkt De Vink zijn ervaringen en angsten in zijn strips, die hij verpakt in de behandeling van maatschappelijke vraagstukken als verslaving, milieuvervuiling, materialisme, anti-autoriteit, eenzaamheid, groepsdwang en seksisme. De uitweg voor een zinvol leven ligt dan steeds in een ontmoeting met en de acceptatie van Jezus, aldus de tekenaar.

Op zijn zeventiende stopt De Vink met school en gaat hij voltijds tekenen, onder de hoede van Nico van Biljouw en zijn evangelische jongerenorganisatie. Zijn karikaturale stijl wordt steeds losser; De Vink bestudeert onder andere Chinees penseeltekenwerk en Jugendstil. Belangrijk zijn ook zijn eerdere ontmoetingen in 1971/72 met *Pep*-tekenaar Gideon Brugman (*Ambrosius*). De Vink legt contact en mag een paar keer langs komen in Dordrecht om les te krijgen in striptekenen. Brugman leert hem bij voorbeeld ook 'het heilige moeten' als kunstenaar/tekenaar. De Vink stort zich als autodidact vanaf dat moment vol op het tekenwerk, geeft zichzelf anatomische les en verfijnt zijn penseeltechniek.

Maatschappijkritisch

Zijn tekenstijl en maatschappijkritische verhalen ademen de jaren 1970. In 1973 bedenkt hij het mannetje Japie Jubel, in eerste instantie bokkig en verongelijkt – 'Niettes. Er is geen God!' – maar naderhand meer en meer een alter ego. Ook produceert hij steeds meer realistische strips, niet alleen over de samenleving, maar ook historisch-religieuze vertellingen zoals over de lekenprediker John Bunyan, Barabbas en de barmhartige Samaritaan.

Hoewel De Vink zich doorontwikkelt, stopt hij eind jaren 1970 met het maken van strips. Hij zoekt binnen het evangelisatiewerk nieuwe uitdagingen, zoals schrijven, spreken en 'geestelijke bewegingen op gang brengen'. Totdat eind jaren 1980 het idee van *Jezus Messias* weer bij hem postvat. Tegenwoordig runt De Vink met zijn vrouw de evangelische onderneming The Grace Factory om boeken uit te geven, waaronder de *Jezus Messias*-uitgaven en *Stripverhaal wereldtaal*, reizen te organiseren, lezingen te geven en seminars en trainingen te houden.

Stripverhaal wereldtaal – Tienerdroom komt uit is een fraaie luxe-uitgave met veel strips en illustraties, al had een kleurenkatern niet misstaan. Ook had De Vink best wat meer mogen uitweiden over zijn hectische familieachtergrond, zijn jeugd in Utrecht en waar zijn hang naar de liefde voor Jezus vandaan komt. Ook meer achtergrondinformatie over zijn strips en de (soms kritische) ontvangst die deze producties ten deel vielen, had niet misstaan in het boek. Zijn geschreven intermezzo's zijn namelijk wat aan de summiere kant, met uitzondering van de totstandkoming van *Jezus Messias*. Los hiervan is *Stripverhaal wereldtaal* een verrassende uitgave geworden – er zijn niet zo veel stripmakers die zich aan een autobiografie wagen – over een tekenaar die in een niche succesvol is maar in de stripwereld eigenlijk te weinig bekend is. Hopelijk brengt deze uitgave daar verandering in.

rik.sanders@stripschrift.nl

Stripverhaal wereldtaal – Tienerdroom komt uit

De Vink
Grace Factory 2017
ISBN 978-90-826422-3-0
Prijs €22
120 pagina's
Zwart/wit (hk)

!!!!

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
voor de Jeugd van Toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen
Reeds 28 delen verschenen. *Nu ook met de verhalen uit Engelse publicaties, in het Nederlands vertaald.*
Voor de kleinere beurs zijn heden de delen met verhalen uit *Donald Duck* in prijs verlaagd: deel 2 t/m 21: prijs per deel € 29,50. De overige delen: prijs per deel € 60.

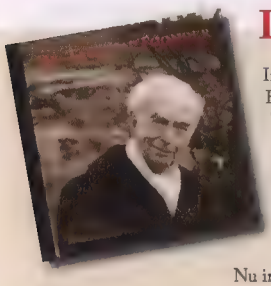

De Tao van Toonder

In De Tao van Toonder toont Frank van Hartingsveld de unieke levensvisie van Marten Toonder aan de hand van diens uitspraken. Deze geven inzicht in de thema's die Toonder altijd hebben bezig-gehouden. De oplettende lezer gaat op weg naar de bron van zijn verhalen, door de ruim 100 tekstfragmenten, twee essays en een voordracht, door zijn tekeningen en de sfeervolle foto's.
Nu in de boekhandel, inclusief DVD met unieke Toonder-opnamen van 1972–2004: € 49,50.

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen:
de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen;
de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten.
Deel 1, 34 t/m 36 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Reeds 2 delen verschenen. Prijs per deel € 56.

Kasteelverhalen

verbeeld door Hans G. Kresse en naverteld door Julius de Goede.

Deze kasteelverhalen en andere geschiedenissen spelen zich af in een ver verleden. Ze vormen een bonte mengeling van historische gebeurtenissen, sagen, legenden en ontdekkingsreizen.
In het weekblad *Revue* verschenen deze verhalen vanaf 1956 tot 1960 onder de titel *Van tinnen en transen, Avontuur en romantiek op en rond de Zuiderzee, Avontuur voor de boeg, Onze voorvaderen op vrijersvoeten.*
Kresse maakte bij elk verhaal een fraaie illustratie in zijn eigen kenmerkende stijl.
Prijs, incl. verzendkosten: € 49,50.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Alle delen zijn verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

Lieve lezers...

Illustratie Frits Jonker

Nou dacht ik echt dat we het stadium toch al ruimschoots waren gepasseerd van 'Paf! Kaboem! Strips zijn niet langer meer alleen voor kinderen, ze behandelen ook volwassen thema's!', waarbij je dan plaatjes van vrouwen met blote tieten te zien krijgt, maar niks hoor.

'Strip is zoveel meer dan Asterix en Kuifje', kopt *NRC Handelsblad* boven een artikel van Stefan Nieuwenhuis over het Cross Comix Festival, waarin organisator Robert van der Kroft meteen geciteerd wordt: 'Strip is meer dan een boek, en vooral niet alleen voor kinderen'.

Ik weet zeker dat ik het hier met Stefan over heb gehad. Kap toch met die afgezaagde onzin! Iederéén weet nu wel dat volwassenen strips lezen, of 'greffik noffels'. Ga het over de inhoud hebben, over thema's, leitmotieven, plot, de manier waarop het verhaal verteld wordt, wát er wordt verteld. Schrijf alleen nog maar over strips zoals er over literatuur wordt geschreven, of opera.

Of wat dacht je van deze: strips zijn niet voor kinderen. Kinderen lezen niet meer, en al helemaal geen strips. Ik heb er vier, thuis. Ze zijn dol op The Avengers, Batman, Daredevil en The Defenders, maar van de bioscoop en de televisie. Ik dring ze Frank Millers *Daredevil* op, de oude Jack Kirby-verhalen, ze vinden er geen reet aan. De jongste leest af en toe een album van *Dirkjan*, *Asterix* vindt hij niks aan, *Robbedoes en Kwabbernoot* ook niet. Alleen de oudste leest strips, hij leest überhaupt als enige.

De literaire recensent van *Vrij Nederland*, Jeroen Vullings, zit met hetzelfde probleem, las ik. Zijn kinderen lezen ook niet, 'zelfs geen strips'.

Gaat Cross Comix daar iets aan veranderen? Ik waag het te betwijfelen. Van der Kroft wil strips laten samengaan of overlappen met andere media, maar in het *NRC*-artikel lees ik niet echt iets nieuws. Live tekenen terwijl dat samen met computerbeelden op een scherm wordt geprojecteerd, of interactieve internet-strips, nah. Ik zie dat live tekenen wel vaker, tijdens optredens van Spinvis, op het Winternachtenfestival, terwijl Ian Buruma in discussie ging met Arnon Grunberg, ik zie er de meerwaarde niet van. Het heeft iets van een klein kind dat aan de visite laat zien hoe goed hij tijgers tekenen kan. 'Oooh! Heb jij dat gemaakt? Zonder overtrekken? Knap hoor!'

Strip heeft ontegenzeggelijk enorme invloed. Op film, zie *Blade Runner 2049*, op kunst, op computergames, zelfs op vormgeving. Maar het medium zelf blijft altijd een marginaal verschijnsel, zeker in Nederland. Alleen oudere mannen zijn er nog in geïnteresseerd, en kinderen zolang ze in de leeftijd zijn dat ze het weekblad *Donald Duck* lezen.

peter.breedveld@stripschrift.nl

Maximilian Uriarte

Oorlogsveteraan met een missie

Geert de Weyer

Ook militairen huilen, zegt de Amerikaanse ex-marinier **Maximilian Uriarte**. In zijn bestseller *De witte ezel – Zaidon, Irak 2007* verkoos hij de obligate actie en heldendaden achterwege te laten ten voordele van de knagende terreur, heersende eentonigheid in en minachting voor het leger. En zelfdoding. Een gesprek.

Boven: Uit *De witte ezel*

Onder: Maximilian Uriarte
Foto: Melissa Wong

'Dit is een fictief verhaal', kopt de eerste, volledige pagina in *De witte ezel*. 'Tja, ik hou niet van de slogan 'waargebeurd',' verduidelijkt de Amerikaanse stripauteur en ex-marinier Maximilian Uriarte (30). 'Hoeveel ik ook geleend heb uit mijn eigen leven, het blijft fictie.' En toch. Wie 's mans leven er op napluist, kan niet om de vele gelijkenissen tussen hem en zijn hoofdpersonage Abe Belatzeko heen. Beiden waren 19 jaar toen ze zich inschreven bij het Marine Corps in Portland, scoorden 92 bij een IQ-test en werden gestationeerd in Hawaï. Beiden gingen in 2007 op missie naar Irak én beiden waren *dismounts*, oftewel achterin pantservoertuigen zittende mariniers die bij onraad of aanvallen als eerste naar buiten moesten.

Toch stelt Uriarte: 'Weet je, eigenlijk is niet alleen Abe, maar ook zijn Mexicaanse collega-marinier Garcia gebaseerd op mezelf. Ik heb getracht mijn ervaringen, emoties en trauma's in beider levenslopen te steken. Voor mij was *De witte ezel* een manier om te achterhalen of ik er – ondanks alles – iets van heb opgestoken.'

Getraumatiseerd

Wie enkel actie verwacht, is aan het verkeerde

adres. Hoewel Uriarte in *De witte ezel* gewelddadige en dramatische scènes opvoert wanneer hij in Irak gestationeerd wordt, dienen die scènes enkel ter ondersteuning van wat er onder de hersenpan van militairen speelt. Aan de basis van zijn beeldroman lag vooral frustratie, zegt hij. 'In eerste instantie heb ik *De witte ezel* geschreven als een filmscript, omdat ik simpelweg de eerste film nog moest tegenkomen waarin op een eerlijke manier de ervaringen en gevoelens van mariniers worden vertolkt. Nog niemand is er in geslaagd om de eentonigheid van, de terreur in en de minachting voor het militaire apparaat echt vast te leggen. Ik wilde dus geen actiestrip maken maar een verhaal dat een waarheidsgetrouw beeld schetst van wat ik zag.'

'Onder al die camouflage zitten angstige jongemannen met traumatische ervaringen. Bij thuiskomst worden ze daar dubbel en dwars mee geconfronteerd,' beklemtoont Uriarte. In *De witte ezel* kom je ze niet zelden tegen: breekbare, getraumatiseerde jongens die in een hoekje zitten te snikken. Of erger: de loop van een pistool tegen hun slaap drukken. Ook Uriarte's hoofdpersonage ziet het, eenmaal herenigd met zijn familie in de VS, erg somber in. Hij slaat door wanneer hij in een bar wordt gevraagd of hij in Irak iemand heeft doodgeschoten. 'Helaas is dat één van de eerste vragen die veteranen krijgen. Het is een persoonlijke en beledigende vraag, omdat er geen correct antwoord op kan volgen. Wanneer je een bevestigend antwoord geeft, word je beschouwd als een psycho. Antwoord je ontkennend, dan wuiven ze jouw hele missie en/of beleving weg als onbelangrijk of zelfs simpel.'

Dagelijks ontnemen 22 militairen hun leven, zegt Uriarte, terwijl hij zich ergert aan de clichématige manier waarop die verhalen in de VS naar buiten worden gebracht. 'Ik wilde Abe die depressie laten ondergaan omdat het zo veel veteranen overkomt. Maar toch even dit: dat cijfer van 22 geldt niet alleen voor strijdende veteranen. Er is een onmiskenbare link met zelfdoding en de militaire ervaring an sich. In het boek verken ik die piste door aan te nemen dat het deel uitmaakt van een grotere existentiële crisis dan alleen PTSS (Posttraumatische Stress-stoornis. GdW). Veteranen kunnen zich als burger moeilijk aanpassen. Toen ik thuiskwam had ik naast fysieke aanpassingsverschijnselen vooral emotionele problemen. Het leek wel alsof ik voortdurend mijn mannelijkheid diende te bewijzen tegenover eenieder die ook maar de kleinste opmerking maakte. Bizar.'

Haast onaantastbaar

Uriarte is misschien niet de beste tekenaar, hij heeft wel een verhaal te vertellen. Vooralsnog blijft het leger daarbij zijn voedingsbodem. Waarom zou hij ook andere wegen bewandelen? In 2010, nog steeds in dienst bij het korps, startte hij met dezelfde hoofdpersonages de militaire webcomic *Terminal Lance* (te vinden op *terminallance.com*. GdW). De webcomic sloeg aan, ook buiten de marine, en de site telt inmiddels maandelijks meer dan een miljoen bezoekers. *De witte ezel*, begonnen met een crowdfunding (Kickstarter)-editie, legde hem ook geen windeieren. Het boek verscheen in verschillende talen en stond twaalf weken lang op de New York Times Best Sellers-lijst.

Uriarte kan ongestoord zijn gang gaan. Het leger geeft geen kik. Volgens de tekenaar omdat hij zijn kritische aanpak verpakt met humor. Bovendien maakt het feit dat hij de marine in 2010 na twee Irak-missies verliet, hem bijna onaantastbaar in zijn kritiek op het Amerikaanse leger of zelfs de 'commander in chief': president Trump. Het interview vindt plaats enkele dagen nadat Trump met een simpele tweet transgenders in de krijgsmacht schoffeert. 'Wat een flauwe politieke zet,' klinkt het. 'Niemand neemt aanstoot aan de amper vijfduizend transgenders in het leger. Trump, ach...'

geert.de.weyer@stripschrift.nl

Onder: Uit De witte ezel

De witte ezel – Zaidon, Irak 2007

Uriarte
Soul Food Comics 2017
ISBN 978-90-824107-5-4
Prijs €27,50
272 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

Dan Verlinden
maakt naam als nieuwe Soda-tekenaar

Michel van Merriënboer

Jarenlang heeft hij in de schaduw gestaan van Tome en Janry, als assistent van de serie *Kleine Robbe*. Maar sinds 2014 staat **Dan Verlinden** (19 juni 1972, Charleroi, België) in de schijnwerpers als tekenaar van de politiestrip *Soda*. Hij is bezig aan zijn tweede album.

Boven: Verlinden werkte zo'n twintig jaar als assistent mee aan *Kleine Robbe* van Tome en Janry.

Onder: Dan Verlinden
Foto: Michel van Merriënboer

Na het twaalfde album, Code Apocalyps *uit 2005, had scenarist Philippe Tome zo'n tien jaar lang geen inspiratie meer voor een nieuw* Soda*-verhaal. Tekenaar Bruno Gazzotti geloofde het uiteindelijk wel en ging andere dingen doen, zoals de strip* Alleen *met scenarist Fabien Vehlmann. Omdat Tome* Soda *toch niet uit zijn hoofd kon zetten, schreef hij een nieuw verhaal en ging hij op zoek naar een nieuwe tekenaar. Die vond hij uiteindelijk dicht bij huis: Dan Verlinden.*

De dertiende titel van Soda *uit 2014 luidde dan ook niet geheel toevallig* Verrijzenis. *Het is opmerkelijk hoe snel Verlinden de personages van deze strip in de vingers heeft gekregen. Zijn tekenstijl komt dichter bij die van Gazzotti dan die van de oorspronkelijke tekenaar Luc Warnant. Waarin hij afwijkt van zijn voorgangers, is dat de kaders op een zwarte achtergrond staan. Als de schrijver doorwerkt, verschijnt zijn tweede album misschien nog in 2018. Tijd voor een introductie:*

Je werkt al tamelijk wat jaren samen met Tome en Janry aan *Kleine Robbe*. Toch staat je naam nog steeds niet op het omslag. Hoe komt dat?
Dan Verlinden: Dat is een afspraak die Tome,

Janry en ik eerder hebben gemaakt, zo'n twintig jaar geleden. Bovendien ben ik gestopt met dit werk vanwege *Soda*. We hebben overigens ook met z'n drieën gewerkt aan *Robbedoes en Kwabbernoot 45: Luna Fatale* en *46: Als in een droom*, maar ook daar staat mijn naam niet op het omslag.

Waarom is er niet eerder een eigen album van je uitgebracht?
Nou, dat heb ik eigenlijk min of meer wel gedaan. Met Tome als scenarist heb ik een verhaal van tachtig bladzijden gemaakt in het sciencefiction-genre met dieren in de hoofdrol. We hebben er vanaf 2010 ruim drie jaar aan gewerkt. Het album zou *Rages* gaan heten. Maar uitgever Dargaud heeft nog steeds geen groen licht gegeven voor publicatie. De reden is ons onduidelijk, want er is voor al het werk betaald, zelfs voor de inkleuring. Het is in ieder geval heel iets anders dan we gewend waren te maken.

Ben je gevraagd om de serie *Soda* over te nemen?
Nee, dat heb ik zelf geregeld. Ik ken Tome al lang, dus ik wist dat het met Bruno Gazzotti niet lekker liep en dat een andere tekenaar de serie een keer zou overnemen. Daarom heb ik zelf maar bij hem aangegeven dat ik het met alle plezier zou willen doen. Doordat we al nauw samenwerkten in andere projecten stond hij er niet bij stil om het mij te vragen. Hij had niet verwacht dat ik geïnteresseerd zou zijn.

Heb je ideeën voor de serie ingebracht om Tome weer op weg te helpen?
Ik heb het er wel eens met hem over welke richting we op zouden kunnen gaan en ik deel soms mijn ideeën, maar ik wil er ook niet te veel tijd in steken. Tome weet heus wel hoe hij een spannend verhaal moet schrijven. Hopelijk heeft hij weer voldoende inspiratie!

Heeft het veel tijd gekost om je de personages uit *Soda* eigen te maken?
Nee, dat ging en gaat me vrij goed af; in tekenaar Janry had ik een goede leermeester. Met z'n drieën zaten we in een studio, dus was er veel afstemming. In de tijd dat Bruno ook nog bij ons zat, heb ik ook veel van hem opgestoken, niet wetende dat ik op een dag de serie van hem zou overnemen. Die studio hebben we overigens niet meer, want de huur werd ons te hoog; ik werk nu gewoon thuis.

Onder: Van schets naar definitief omslag van een Franse luxe uitgave van het Soda-verhaal *Résurrection (Verrijzenis)*.

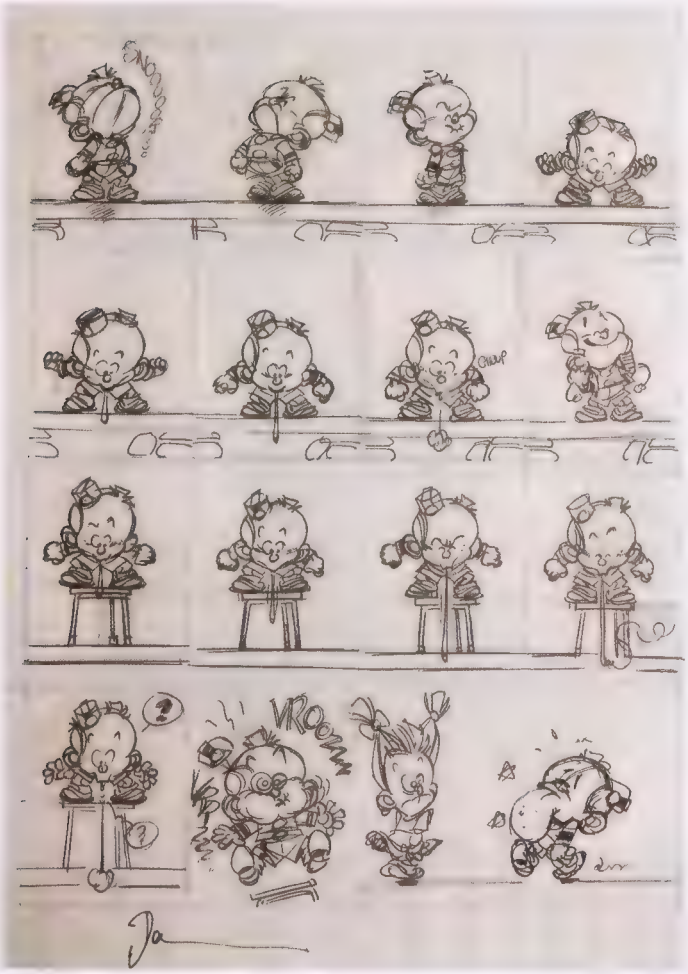

Heb je een contract voor een aantal albums?
Met uitgeverij Dupuis is afgesproken dat ik in ieder geval twee albums zou maken. Daarna kijken we verder voor een vervolg. Het zal van de verkoopcijfers afhangen.

Zit er een deadline op?
Nee, dat is losgelaten. Dupuis weet dat Tome niet zo snel is met het schrijven van het scenario en dat was ook een breekpunt tussen Bruno en hem. Bij Dupuis vertrouwen ze erop dat ik, zodra ik materiaal van hem ontvang, aan de slag ga. Dus ik voel geen druk; het contract is immers getekend! Maar misschien gaat Dupuis wel pushen als de verkoopcijfers goed zijn.

Als *Soda* niet op je pad was gekomen, wat had je dan graag gedaan?
Ik heb altijd een zwak gehad voor *Robbedoes*, dus misschien had ik daar een album van gemaakt. Daarnaast heb ik zelf wel eens wat scenario's geschreven voor komische albums. Het is dat ik er geen tijd voor heb, maar het is een droom om iets alleen te maken.
michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

RA-166 ?!
LA CHARGE ?!
STABILISÉE SUR CHAQUE UNITÉ AUTOUR DE 60% SEULEMENT!
ON S'EN CONTENTERA
LE CAPTEUR A GRILLÉ!
IL FAUT Y ALLER!
RENDEZ-VOUS DE L'AUTRE CÔTÉ!

Linksboven: Uitgewerkte pagina-opzet van een grap voor *Kleine Robbe*

Links en onder: Samen met scenarist Tome maakte Verlinden de sciencefictionstrip *Rages* Vreemd genoeg is deze nog steeds niet door Dargaud uitgegeven..

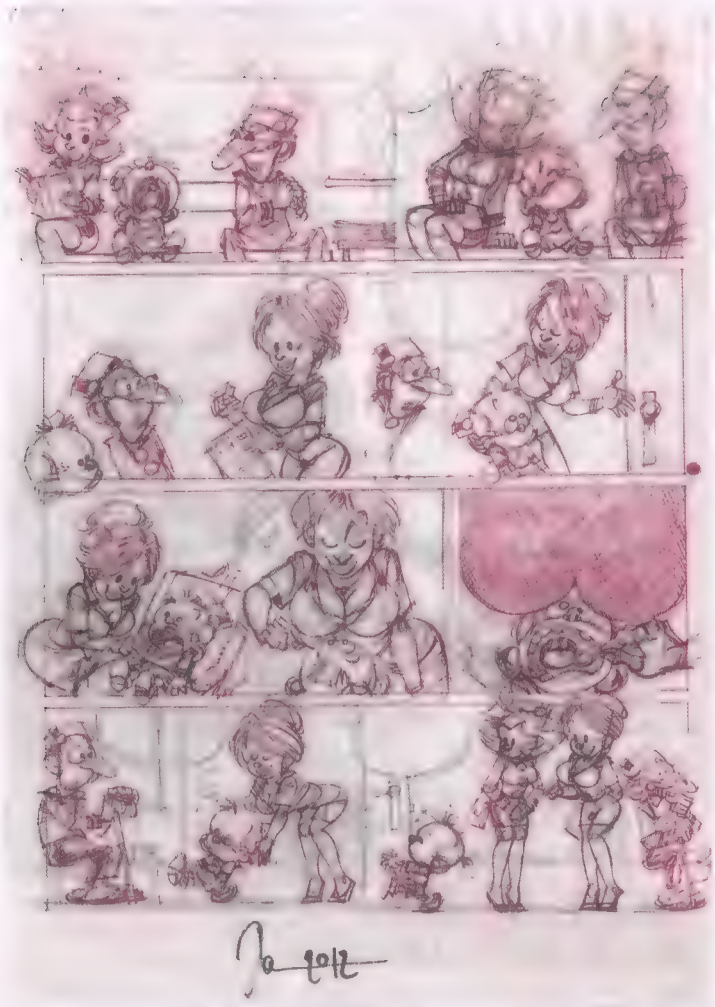

Wat deed Verlinden zoal?

Dan Verlinden, geboren als Daniel, leerde de eerste kneepjes van het vak tijdens tekencursussen die Vittorio Leonardo gaf. Hij startte volgens de Comiclopedia op *lambiek.net* zijn loopbaan bij de inkleurstudio van dezelfde Leonardo. Die deed onder andere inkleurwerk voor *Lucky Luke* van Morris. Daarna stapte hij over naar uitgeverij Dupuis, waar Verlinden in eerste instantie letterde, retoucheerde en illustraties maakte voor *Spirou* om daarna assistent te worden voor *Kleine Robbe*.

Links: Pagina-opzet van een grap van *Kleine Robbe* uit 2012.

Onder: Dan Verlinden had de personages uit *Soda* al snel in de vingers.

Linksonder: Pagina uit het *Soda*-verhaal *Résurrection (Verrijzenis)*. Verlinden werkt graag met zwart omrande kaders.

SI NOUS CHERCHONS À RETROUVER OMAR
...IL VA FALLOIR PONDRE UN RAPPORT, JE SAIS !
HEY, C'EST LE LIEUTENANT !
SALUT, CURTIS
SALUT, LIEUTENANT
SALUT JOE !
ÇA VA TOUJOURS VOTRE MAMAN ?
EUH, SI SOIGNE, IRVING. BABS T'ES DEVANT UN ÉCRAN LÀ ?
LE TEMPS DE PEAUFINER MON ROMAN
JE T'ÉCOUTE, DAVID.
T'ES ENCORE CAPABLE DE PIRATER LE SERVEUR CENTRAL DE CAMÉRAS DE SURVEILLANCE ?
...DE TOUT MANHATTAN ?
ON VA LE FILMER CE RAPPORT, BABS
TU ME VOIS LÀ ?
COMME SI J'ÉTAIS DEDANS ! CHAMBERS STATION 1 LINE.
C'EST LA MÊME CAMÉRA QUI A ENREGISTRÉ "K CM" CE MATIN.
DIS-MOI PAR QUELLE CAMÉRA IL A ÉTÉ FILMÉ, ENSUITE JE VAIS LE SUIVRE...
AVEC QUELQUES HEURES DE RETARD.
QUAI 10, DIRECTION QUEENS...

De boventoon

Door het grote aanbod nieuwe strips moeten we soms worstelen met de ruimte op de boventoon-pagina's. Daarom plaatsen we op onze website www.stripschrift.nl sommige recensies direct online.

Fax uit Sarajevo

Kubert
Prestige 2017
ISBN 978-90-8982-120-1
Prijs €29,95
208 pagina's
Kleur (hk)

!!!!!

Hartverscheurend relaas over volkerenmoord

Van deze indrukwekkende grafische roman van striplegende **Joe Kubert**, die in 1996 bij Dark Horse Comics uit kwam, is nu, ruim twintig jaar later, van de hand van **Annemarie Lodewijk** een Nederlandstalige versie verschenen. Het boek is gebaseerd op de honderden faxen die literair agent Ervin *Rustemagić* tijdens de anderhalf jaar durende belegering van Sarajevo in 1992/93 naar buiten bracht. Tijdens de oorlog was een faxapparaat Ervins enige verbindingslijn om met zijn vrienden en relaties te communiceren. Vriend en cliënt Kubert, bekend van *Sgt. Rock*, *Hawkman* en veel andere titels, was één van de ontvangers van deze berichten. Aan de hand hiervan schiep hij een aangrijpend, sober verhaal over de belevenissen van het gezin *Rustemagić* tijdens het beleg, en hun verwoede pogingen om de verwoeste stad te ontvluchten. Hiervoor won hij de twee belangrijkste Amerikaanse stripprijzen: de Eisner Award en de Harvey Award. Uit de vele faxberichten die gedetailleerd melding maken van de moorden, verkrachtingen en verwoestingen, alle onlosmakelijk verbonden met de 'etnische zuivering', heeft Joe Kubert een hartverscheurend relaas weten op te tekenen over deze volkerenmoord. Het monumentale *Fax uit Sarajevo* is een lijvig boek en wordt uitgeleide gedaan door een uitgebreide epiloog met veel fotomateriaal. BP

Terug naar Studio Arnhem

Geradts & Jansen & Kolk & Leenheer & Leever & Meeuwsen & Meulenbroek & Oosterwijk & Pica
Personalia 2017
Prijs €16,95
ISBN 978-90-79287-85-7
80 pagina's
Kleur (hk)

!!!

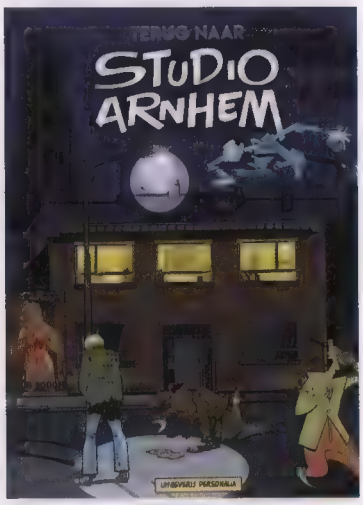

Strips uit de oude Arnhemse doos

Begin jaren 1980 verzamelde zich een bont tekenaarsgezelschap in een studio in Arnhem: **Aloys Oosterwijk**, **Ben Jansen**, **Hanco Kolk**, **René Meulenbroek** en **Evert Geradts**. Niet veel later sloot Gerard Leever aan bij deze Studio Arnhem, min of meer een vervolg van het kort daarvoor gestopte Gelderse 'schtripblad' *In de gekleurde omelet*. Wat in de beginperiode zeker hielp was dat er enkele grote opdrachtgevers aanklopten zoals de VNU, Dupuis en Dargaud; ook werd werk geleverd aan diverse bladen zoals *Talent*, *De Vrije Balloen*, *Wordt Vervolgd* en *Oor*. Al na een jaar moest de studio verhuizen naar een groter pand. Een redelijk succesvolle periode volgde opnieuw, waarin nogmaals verkast werd en tekenaars afhaakten (Geradts) en hun intrede deden (**Frans Leenheer**, **Kees de Boer** en **Frenk Meeuwsen**). In deze periode ontstonden series die we nog altijd goed kennen zoals *Cor Morelli* en *Gilles de geus*. Na het vertrek van Oosterwijk en Kolk, die samen met **Peter de Wit** naar Amsterdam verhuisden en daar De Plaatjesmakers startten, was het Ben Jansen die samen met weer enkele anderen, waaronder **Hendrik Jan Vos** en **Hans Pico**, nog enige tijd doorging.

Het stripalbum *Terug naar Studio Arnhem* biedt een overzicht van werk van vooral de eerste lichting tekenaars. Geplaatst zijn nooit eerder in albumvorm verschenen strips. Het geheel biedt een fraai kijkje in de beginperiode van grote en minder grote tekenaars. Ieder verhaal wordt door de betrokkenen kort toegelicht. Mijn favoriete verhalen zijn *La Mochée* van Geradts (heerlijk absurdistisch), *Jonah* van Kolk (klassiek en afwijkend van wat hij nu maakt) en *Sodom* van Jansen en Pico (de film noir-sfeer). Wel jammer dat niet meer werk is gemaakt van een historisch dossier. Het boek is opgedragen aan Ben Jansen die al in 1994 op 39-jarige leeftijd overleed. TdK

Inspecteur dol op kindersurprise-ei

Wonderball is een duistere thriller die zich afspeelt aan de Amerikaanse westkust begin jaren 1980. Inspecteur Spadaccini is een doldrieste politieman die in San Francisco op een schutter jaagt die negen mensen heeft doodgeschoten. Al snel blijkt dat er een verband bestaat tussen de schietpartij, de moord op president John F. Kennedy, een geheim genootschap en zijn eigen verleden. Gewelddadige ontwikkelingen volgen elkaar daarna in rap tempo op.

Wonderball, getekend door **Colin Wilson** (*De jonge jaren van Blueberry, Uur U*), is een serie van vijf delen. Na *De jager* en *Het spook* staat in dit derde deel een psychopathische sheriff centraal; deel vier, *De fotograaf*, is net verschenen en wordt gevolgd door het afsluitende deel *De imker*. De overkoepelende titel van dit vijfluik verwijst naar de naam van een chocoladebal, vergelijkbaar met de Kindersurprise-eieren van chocola die wij in Europa kennen. Inspecteur Spadaccini is dol op dit snoepgoed, vandaar zijn bijnaam 'Wonderball'. Uit elke bal die hij opent, komt steevast een plastic miniatuurfiguur, verwijzend naar de titel van het desbetreffende album.

De scenaristen **Fred Duval** en **Jean-Pierre Pécau**, met assistentie van **Fred Blanchard**, hebben een spectaculair verhaal bedacht dat met veel vaart door Wilson in beeld wordt gebracht. Zij kennen elkaar van de samenwerking voor de serie *Uur U*. De verhaallijn doet natuurlijk denken aan talloze Amerikaanse films, tv-series en comics waarin misdaad, geweld, mistige organisaties en complotten hand in hand gaan. Hopelijk kan het hoge niveau van *Wonderball* in de slotdelen gehandhaafd blijven. RS

Wonderball 3: De sheriff

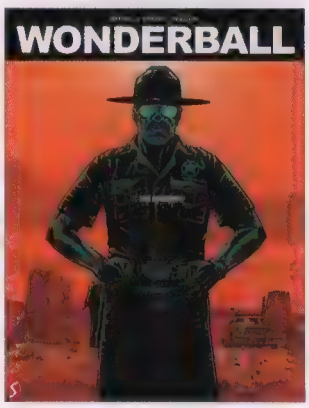

Duval & Pécau & Wilson
Silvester 2017
ISBN 978-94-6306-398-8
Prijs €7,95
56 pagina's
Kleur (sk)

!!!!!

Magische dokter helpt planeet uit penarie

Als Cromwell, de kat van dokter Zwitser, tijdens een onweer door een bolbliksem wordt getroffen, dan fungeert het aangeslagen dier als doorgeefluik voor een noodkreet afkomstig van de Kattenplaneet. In de oproep vraagt uitvinder meester Leonard zijn vriend Zwitser te hulp in de strijd tegen de vorks, een agressieve varkenssoort, die op het punt staan de planeet te veroveren.

Een dematerialisatiemachine, ontwikkeld in het laboratorium van Zwitsers vriend professor Cyclotron en zijn jonge onderzoeksteam, teletransporteert Zwitser naar de bedreigde Kattenplaneet, waar hij enkele jaren eerder al een bemiddelende rol speelde bij de schermutselingen tussen de honden, de katten, de wolven en de Siamese katten die de planeet bewonen. Het fantasierijke avontuur, met magie en humor, kan beginnen. *Terugkeer naar de Kattenplaneet*, uitgegeven in de fraai verzorgde reeks *Arcadia Archief* met tien pagina's schetsen en voorstudies, is het vervolg op het verhaal *Kattenplaneet*, dat in 1981 in het Nederlands verscheen. Hoewel er 36 jaar zit tussen de publicaties is het 'werkelijke' tijdsverloop tussen de beide verhalen nog geen tien jaar, zo valt op te maken uit de leeftijd van één van de personages, de geniale Ludo: in het eerste verhaal een baby, nu een tienjarige.

Docter Zwitser, de huisdokter met zijn magisch vliegende jas, die onder meer een verjongingsdrank uitvond, debuteerde in 1976 in het (Franstalige) tijdschrift *Spirou* onder de naam Docteur Poche, getekend en geschreven door **Marc Wasterlain**. Deze Waalse tekenaar, die zijn carrière begon bij Dino Attanasio, is onder veel meer tevens de geestelijk vader van de journaliste Sarah Spits, die optreedt in de gelijknamige, meer realistisch getekende stripserie. DR

Arcadia Archief 39: Dokter Zwitser: Terugkeer naar de Kattenplaneet

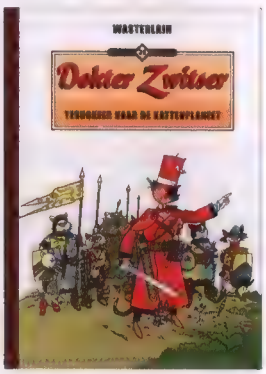

Wasterlain
Arcadia 2017
ISBN 978-90-91657-36-8
Prijs €23,95
64 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

Geur van naderend onheil

'Onheilspellend', dat is de eerste gedachte die de lezer bekruipt bij het openslaan van dit album. De sfeer die de tekeningen van **Manu Larcenet** onmiddellijk oproept, ademt de geur van een naderend onheil. Dat het ongeluk onafwendbaar en onverbiddelijk is, is voor de lezer geen geheim. *Het verslag van Brodeck* is immers een bewerking van de gelijknamige roman van **Phillipe Claudel** uit 2007 (in 2008 in vertaling verschenen bij De Bezige Bij. De strip stond in 2016 ook aangekondigd als een geplande uitgave van Oog & Blik/Bezige Bij.). *Het verslag van Brodeck* is een parabel op de Holocaust, al wordt de Shoah nergens bij naam genoemd. Centrale thema in de roman van Claudel is de schets van de gruwelijkheden waartoe mensen in staat zijn, uit angst of om zichzelf te redden. Naast de gruwelen van de deportaties en de kampen, het wantrouwen en het verraad, schetst Claudel ook de kracht van de liefde en mededogen.

Brodeck is een overlevende van de kampen, van de oorlog. Als enige geletterde wordt hij door zijn dorpsgenoten gevraagd om een verslag te schrijven over de dood van de anderer, een vreemdeling die enkele maanden eerder in het dorp is komen wonen. De feiten zijn genoeg. 'Degene die het leest moet ons kunnen begrijpen en vergeven'. Al schrijvend voert Brodeck de lezer terug langs zijn eigen verleden, zijn ervaringen, de gruwelen die hem en zijn naasten zijn aangedaan. En passant werpt hij ook een nieuw licht – of liever duisternis – op het handelen van zijn dorpsgenoten.

Bij de verbeelding van een roman kan men er voor kiezen de oorspronkelijke tekst integraal intact te laten. Larcenet kiest een andere insteek. Woorden hebben in zijn versie zoveel

mogelijk plaats gemaakt voor beelden. Tekst komt nauwelijks voor. Larcenet neemt alle tijd en ruimte om in zijn minutieuze tekeningen een inktzwarte, grimmige, duistere, sinistere sfeer te creëren. Zo krachtig en intens dat de woorden van Claudel overbodig zijn geworden. Het moet vast een monnikenwerk voor Larcenet zijn geweest. Maar het resultaat is een meesterwerk.

In het tweede deel van dit magistrale tweeluik van Larcenet staat de anderer centraal. De anderer is een vreemdeling die is aankomen waaien in een gesloten samenleving die zich poogt te herstellen van de bezetting tijdens de oorlog. Waar de samenleving de collaboratie, het verraad, de schande probeert te vergeten, staat de anderer voor het geweten. De anderer herinnert de dorpsbewoners aan hun laffe wandaden. Dat het slecht met hem afloopt, weten we al sinds deel 1. Het is geen prettig beeld dat Claudel en Larcenet schetsen van de mens en de maatschappij. Meutes zijn tot ongekende wreedheden in staat, ook als het geweten gaat opspelen, zo is de boodschap. Maar in dit galzwarte wereldbeeld is ook plek voor een sprankje hoop. Liefde, mededogen kunnen tegen de verdrukking in bestaan. TB

Het verslag van Brodeck 1: De anderer
Het verslag van Brodeck 2: De stilte

Larcenet & Claudel
Dargaud 2017
ISBN 978-90-8558-478-0 (deel 1)
ISBN 978-90-8558-499-5 (deel 2)
Prijs €24,95
160 pagina's
Zwart/wit (hk)

!!!!!

De bibliotheek van ongeschreven verhalen

Vukmirovic & Azarhoosh
BMP 2017
ISBN 978-90-80476-14-1
Prijs €14,95
116 pagina's
Zwart/wit (hk)

!!!!

Inspiratie uit het oude Perzië

Migratie. Op dit thema bijten regeringen zich stuk. Er is niets nieuws onder de zon. Volksverhuizingen zijn van alle tijden. In deze grafische roman stelt een Amsterdamse docent zich de vraag waarom de mens zijn verleden zo snel vergeet. Politiek correct wordt overruled door onderbuikgevoelens.

Hij bezoekt in zijn droom een excentriek boekenwinkeltje zonder personeel. Hij kan zijn nog te beantwoorden vragen achterlaten. Door interventie van een onbekende entiteit komt hij terecht in de Bibliotheek van ongeschreven verhalen waar hij antwoord krijgt op zijn prangende vragen.

In een reeks opeenvolgende hoofdstukjes reist de docent naar imaginaire historische periodes waarin de mensen gedwongen werden te vluchten. De nieuwsgierige docent, meer toeschouwer dan deelnemer in een schimmig toneelspel, is binnen de context overtuigd van de gedachte dat ieder mens ertoe doet.

Scenarist **Firoez Azarhoosh** en tekenaar **Nenad Vukmirovic** vullen elkaar aan. Zij vallen voor de wijze waarop in het oude Perzië het vertellen van verhalen inzichten geeft over onder meer wijsbegeerte, literatuur en poëzie. RB

Met een vette knipoog naar Shell

In dit tweeluik, geschreven door **Jason Henderson** en **Tony Salvaggio**, staat niets minder op het spel dan de hegemonie over de planeet. Een vertrouwd gegeven dat heel aardig wordt uitgewerkt in een vertrouwde setting, het Londen van eind 19e

En verder...

(!!) **Alfa – Eerste wapenfeiten 4: Matroesjka's** (Herzet/Queireix, Lombard). Nogal gekunstelde spin-off die weinig toevoegt aan de reguliere serie. Overvol scenario; matig tekenwerk. RS

(!!) **Bloem van de nieuwe wereld** (Abulí/Font, Prestige). Merkwaardige dramatische vertelling over een Spaanse vrouw die haar man in de 16e eeuw vergezelt op een expeditie naar de Nieuwe Wereld. In de jungle worden ze steeds aangevallen door een lokale stam. De strip houdt het midden tussen een klucht en een tragedie. Het tekenwerk van Alfonso Font maakt een hoop goed. RS

(!!!!) **Broadway – Een straat in Amerika 2** (Djief, Silvester). Slot van een tweeluik over een club in de beroemdste straat van New York. Na het debacle met hun cabaret gooien de Chapmans, geholpen door een energieke jonge regisseur, het over een andere boeg en beginnen een nachtclub. Eén en ander gaat aanvankelijk niet van een leien dakje. Djief (Jean-François Bergeron) is zowel verantwoordelijk voor het elegante tekenwerk als het feel-good scenario. BP

(!!!!) **Centaurus 3: Het waanzinnige land** (Léo/Rodolphe/Janjetov, Silvester). Spannende sciencefictionstrip over een zoektocht van een groep mensen naar een nieuwe planeet nadat de aarde onbewoonbaar is geworden. Léo werkt voor het scenario samen met Rodolphe; het tekenwerk van Zoran Janjetov lijkt opmerkelijk veel op dat van Léo. RS

(!!!) **Donald Duck pocket 265: Geestige gasten** (Diverse auteurs, Sanoma). Dit jaar viert Sanoma het zilveren jubileum van deze derde reeks pockets. De allereerste pocket van de eerste reeks verscheen in 1970: *Donald en de zebra-mossel*. Die reeks eindigde met pocket 11 in 1975. De tweede reeks liep van 1977-1991 (53 pockets). In 1992 startte de derde reeks; de frequentie werd

eeuw. De stad is niet zo grimmig en duister als in de serie *Fog* maar stemmig genoeg in roestbruine kleuren en aardse tinten. Heldere dagen lijkt de hoofdstad niet te tellen. Opvallend is de exacte documentatie van de stad; in staal, bruggen, gebouwen en havens waar **Jean-Baptiste Hostache** veel energie in steekt. De personages in dit decor zijn geclusterd in een klassieke goed/fout-setting maar geheel brandschoon zijn de helden gelukkig niet. Ongrijpbaar blijft uiteindelijk de kwade multinational Golden Shell, een vette knipoog naar het Brits-Nederlandse bedrijf. Lord Oak, de kwade genius van het bedrijf, wil met het zogeheten Lucifernum op bijzondere manier energie gaan opwekken en uiteindelijk de macht grijpen door deze energie op militaire wijze te gaan toepassen. Een Jacobiaanse plot ontvouwt zich rondom dit gegeven waarbij Oaks tegenstanders Molly Vane, een inventieve ingenieur, en de voormalige Scotland Yard agent Matt Thurow zijn plannen moeten verijdelen. Vele hinderlagen en personages doorkruisen hun opdracht waardoor het goed opletten is voor de lezer. Maar dit loont de moeite en het hoogtepunt zijn de platen van de mechanische aangedreven vechtmachines, die ogen als de oervorm van de robots. Deze Clockx worden subliem getekend, met grote vitaliteit, en zijn reden genoeg om de albums aan te schaffen. JdL

Clockworx 1: De oorsprong
Clockworx 2. De onderdompeling

Henderson & Salvaggio & Hostache
L 2017
ISBN 978-90-8886-338-7 (deel 1)
ISDB 978-90-8886-339-4 (deel 2)
Prijs €16,95
48/56 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

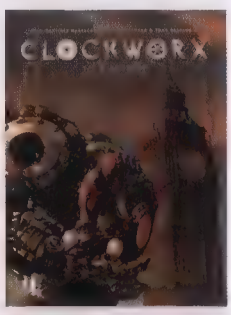

Emma en Charlotte 1: Een droom voor drie

Sayaphoum & Hamon
Dargaud 2017
ISBN 978-90-8558-47-6
Prijs €6,95
48 pagina's
Kleur (sk)

!!!!

Bildungsroman

Twee zussen in de puberleeftijd dromen weg in hun verlangen naar een carrière als primaballerina. De oudste van het tweetal slaagt echter niet voor het toelatingsexamen bij het ballet van de Parijse Opera. De twijfel over een alternatieve dansrichting wordt kracht bijgezet door de aandacht die zij krijgt van een leeftijdsgenoot, die haar laat kennismaken met hiphop.

Gaandeweg wordt de passie voor het dansen gerelativeerd. Thema's als verliefdheid, afgunst en gebroken dromen worden door scenarist **Jérôme Hamon** in een voortdurende dialoog op de korrel genomen. De semi-realistische tekeningen van **Lena Sayaphoum** ogen breekbaar. Invloed van de Japanse manga is evident. RB

Octopus

Jammer dat er geen prijs is voor het best verzorgde stripboek: de nieuwste striproman Octopus van **Mark Hendriks** (1971) zou zeker een kanshebber zijn (vormgeving: **Cyril Koopmeiners**). Het Scratch-team maakt werk van mooie albums, zoals beloofd. Gebonden, liggend (oblong) A4-formaat, linnen rug, cassette; en dan mag je nog beginnen met lezen!

Dat lezen is voor de trouwe Hendriks-volgers een feest van herkenning. Zoals in de filmwereld de regisseursfilm bestaat, een film waarop de regisseur een vet, persoonlijk en direct herkenbaar stempel drukt, zo tekent en schildert Hendriks een consistent oeuvre bij elkaar. Zijn eersteling, al uit 1995!, heet

---

uiteindelijk opgeschroefd tot momenteel dertien pockets per jaar. RS

(!!!) **Er was eens... de mens 2: De vruchtbare valleien van Egypte** (Gaudin/Baraud/Minte, Silvester). Aardige bewerking van één van de delen uit de klassieke educatieve animatieserie van Albert Barillé die van start ging in 1978. De maestro doceert al vanouds zijn kennis aan een groep pubers op het strand. JdL

(!!!!) **Hel 2: De Sibylle-codex** (Oreel/Jonker, L). Ruim vijf jaar na het uitkomen van *De koffers van Raz Fadraz* verschijnt deel 2 in deze met veel vaart geschreven serie. Het personage Hel is niet voor één gat te vangen en heeft veel gemeen met haar stripzusters Franka en Rhonda. Was in het eerste deel Henk Kuijpers nog scenarist, in dit deel is het stokje overgenomen door Frank Jonker. BP

(!!!!) **Hemel in strijd 3. Alarm in Syrië** (Pinard/Dauger, Silvester). Juni 1941. De Britse luchtmacht, bijgestaan door de vrije Franse strijdkrachten van De Gaulle, valt Libanon en Syrië aan, gebieden waar Vichy de dienst uitmaakt. Goed gedocumenteerd relaas van Philippe Pinard over deze broederstrijd. De vliegtuigen zijn zeer gedetailleerd door Olivier Dauger weergegeven. Deze mooie series wordt besloten met boek vier: *Operatie Torch*. BP

(!!!!) **Hibakusha** (Cinna/Barboni, Dupuis). De naam Hibakusha staat voor de slachtoffers die de kernbommen op Hiroshima en Nagasaki hebben overleefd. Het verhaal verschijnt in de reeks *Vrije vlucht* en is geïnspireerd op de ontroerende novelle *Hiroshima, fin de transmission* van Thilde Barboni. Olivier Cinna zorgt voor het gevoelige, sfeervolle tekenwerk. Het album gaat over een tolk-vertaler in dienst van de Nazi's die ten tijde van WOII met een opdracht naar Japan wordt gezonden. BP

(!!!) **Jeremiah 35: Kurdy Malloy en mama Olga** (Hermann, Dupuis). Waar komen toch die helm en de ezel van Kurdy Malloy

Tomoyo, achter welke naam een nauwelijks indrukwekkende Aziatische dame met een scherp, driehoekig gezicht schuilgaat. Uit Hendriks' pen of penseel, beide gedoopt in het zwartste inkt, vloeide 22 jaar geleden een amorele, opportunistische maar ook tedere heldin, die sindsdien Hendriks op sleeptouw neemt, zo lijkt het. In zijn romans is ze er, onder haar eigen naam of pseudoniem en in wisselende tijden en Aziatische landen. In *Geen liefde zonder tranen* heeft zij een tedere lesbische verhouding maar is ze onderwijl niet te beroerd om als Vietcong-strijdster Amerikanen letterlijk in mootjes te snijden. Ze was porno-actrice. In Tibet (2015) is ze in *Tibet*. In *Octopus* ontmoeten we een... octopus, die eerder al in *Ikayaki* (1998-2000) optrad.

Tomoyo woont nu aan de Koreaanse kust, runt een winkeltje, tekent af en toe wat maar vist liever haar kostje bij elkaar in de zee. Ze sluit er vriendschap met een enorme pratende octopus. De erotiek die rond de octopus hangt (tentakels!) is een vaste waarde, van Hokusai tot in de diepste kelders van Hentai. Dan is er nog neefje Minjon, met wie ze gamet; onder een boom zit haar zielige, geile ex-schoonvader (die ze haar achterste biedt in ruil voor een nieuwe oude boot); een groepje oude vrouwen haalt herinneringen op en daar lopen twee Nederlandse toeristen, die haar winkeltje willen bezoeken maar haar steeds niet treffen en dan wat anders moeten doen. Hoe deze personages elkaar uiteindelijk ontmoeten, blijft hier onbesproken. We zoomen in op dat stel: herkent de welwillende lezer Hendriks en diens geliefde niet? Die inderdaad Azië bezochten en daarvan kond deden in *Hong Kong Dagboek*? Heerlijke zelfspot.
Van grote schrijvers zegt men wel dat zij steeds hetzelfde boek schrijven. Dat compliment past ook Hendriks. De octopus was er dus al eerder, en ook jongetjes met elektronische speeltjes. De humor is weer ontregelend. Eerder zagen we personages als Boc Ye en Qua Bong, en bestellijsten voor Tomoyo-action figures. Nu leest iemand de *Planet of Loneliness*-reisgids en prikt geliefde, tijdens een bezoek aan een tempel, de spirituele ballon door: '... prachtig... maar wat een bullshit...'.

Niks te wensen dan? Toch wel. Ik gun een groter publiek Hendriks (en Hendriks een groter publiek).

Hendriks' alter ego zoekt Tomoyo tevergeefs, zoals ook in vroeger werk de ontmoeting van Tomoyo en haar Nederlandse penvriend (!) op een teleurstelling uitloopt. Misschien kan Tomoyo zelf, al is het maar voor één keer, een ontmoeting met Hendriks arrangeren en hem dwingen een bestseller af te scheiden. Ze heeft er de ballen voor... WM

Octopus

Hendriks
Scratch 2017
ISBN 978-94-92117-68-7
Prijs €39,90
232 pagina's
Zwart/wit (hk)

!!!!

Leesbevorderende yeti

De *Kijk en Lees*-stripreeks – bekroond met de Nationale Alfabetiseringsprijs – van de Nijmeegse uitgeverij Plan A omvat sinds kort een nieuwe serie voor het basisonderwijs: *Mijn vriend Grompf* van de Franse tekenaar **Nob**. Na *Kik* (Gerben Valkema), *Joep* (Michiel van de Vijver) en *Geheim agent G.Ruwel* (eveneens door Van de Vijver) is er nu voor het eerst voor buitenlands werk gekozen.

Mijn vriend Grompf – vertaald door Van de Vijver – is bedoeld voor kinderen (vanaf 9 jaar) in groep 6. De strips gaan over de hilarische belevenissen van Arthur en zijn huisdier: de yeti Grompf. Elk van de drie delen bevat een lang verhaal, aangevuld met een aantal tweepagina-grappen, met veel schwung

EN VERDER...

vandaan? In deze prequel – al is het deel 35 – geeft Hermann tekst en uitleg. Jeremiah zelf komt er niet in voor. Volgens sommigen is *Jeremiah* verworden tot een herhalingsoefening met morsig tekenwerk; dit deel met weer tal van deplorabelen weet toch weer te boeien. Uitgeverij Dupuis was er kennelijk zo blij mee, dat de champagne werd ontkurkt en 'Kurky' als naam van de held op de rug van de slappe-kafteditie is vermeld. RS

(!!!!) **Libertalia 1: Overwinnen of sterven** (Miel/Pigière/Grella, Casterman). Groots, sfeervol geschetst piratenavontuur, gepland als een drieluik. Begin 18e eeuw. De verlichte Franse edelman Olivier Misson brengt een sadistische graaf om het leven die zich verrijkte met slavenhandel. Op zijn vlucht per schip ontmoet hij in Rome de zojuist uitgetreden monnik Carracioli. Na talloze omzwervingen stichten ze op Madagaskar de vrijstaat Libertalia. Het bestaan ervan is nooit bewezen maar werd beschreven in *A General History of the Pyrates* van Daniel Defoe, geestelijk vader van Robinson Crusoë. BP

(!!!!) **Llewelyn Fflint – Fflint en het mysterie van de nevelhaaien** (De Heij/Apeldoorn, Personalia). De bibliothecaris Llewelyn Fflint – bedacht door Yvan Delporte en Peter van Straaten – krijgt een tweede leven. De amateurdetective ontraadselt met wetenschappelijke precisie moordzaken en kruist de degens met schurken uit de hogere standen in het Victoriaanse Londen. De tekeningen van Fred de Heij schetsen het tijdsbeeld; zijn Fflint is een kruising tussen Harry Mulisch en Albert Einstein. De dialogen van Ger Apeldoorn zijn messcherp. Waarom de naam van de held niet in volle glorie op het omslag staat, blijft echter een raadsel. EvdH

(!!!) **Merlijn – De profeet 1: Hengist en 2: Wedergeboorte** (Goux/Istin, Silvester). Eerste twee delen van een nieuwe reeks over deze mystieke tovenaar. De Bretoense kusten worden geteisterd door aanvallen van de Saksen. Goed getekende fantasy, maar de

gepresenteerd door Nob (pseudoniem van **Bruno Chevrier**). Hij maakt deze humoristische jeugdstrip al vanaf 2006 voor de Franse uitgever Glénat; inmiddels zijn er in Frankrijk tien delen verschenen. In Nederland is Nob inmiddels bekend van de Dupuis-albums van *Dad*, een humorstrip over een alleenstaande vader en zijn vier dochters.

De 'Kijk en Lees'-stripreeks is in eerste instantie bedoeld om kinderen met een lees- en motivatieprobleem op een laagdrempelige manier te laten zien dat lezen leuk kan zijn middels de combinatie van tekst en tekeningen. Los hiervan is *Mijn vriend Grompf* gewoon een hilarische strip en het aanschaffen meer dan waard. RS

Mijn vriend Grompf 1: Onze huisyeti
Mijn vriend Grompf 2: Een harige makker
Mijn vriend Grompf 3: Hajaa!

Nob
Plan A 2017
ISBN 978-90-822127-6-1 (deel 1)
ISBN 978-90-822127-7-8 (deel 2)
ISBN 978-90-822127-8-5 (deel 3)
Prijs €9,95
32 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

Betsy 1: De vloek van de Atalante

Marin & Phalippou
Silvester 2017
ISBN 978-94-6306-168-1
Prijs €16,95
48 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

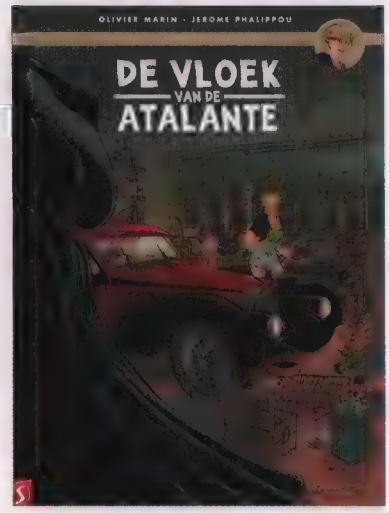

Auto's met een geheim

Dit album hoort eigenlijk thuis bij de serie *De autoreportages van Margot* – eveneens van de hand van scenarist **Olivier Marin** –, waarvan inmiddels vier delen zijn verschenen. Alleen wordt de rol van de journaliste Margot dit keer overgenomen door haar nicht Betsy. Deze, bij vlagen erg luchtig geklede, dame heeft samen met haar vader een garagebedrijf waar onder meer antieke auto's worden gerestaureerd. Ze doen dit in opdracht van twee rijke verzamelaars, de gebroeders Schlumpf (die overigens echt bestaan). Als er een Bugatti Atalante met een zeer ongebruikelijke mascotte op de radiateurdop wordt aangekocht neemt Betsy de uitdaging van haar nicht aan om uit te vinden wat hierachter steekt. Maar er blijkt met deze oldtimer wel meer aan de hand te zijn. De twee personen die ooit achter het stuur van de Bugatti zaten zijn namelijk in deze auto om het leven gekomen.

Dit is het begin van een goed doorkneed verhaal waarin klassieke auto's nadrukkelijk aanwezig zijn. Tekenaar **Jérome Phalippou** moet een echte liefhebber zijn. Het begint al met een Citroën DS, de Renault 4, een oude Simca en ga zo maar door. De auto's zijn trouwens beter getekend dan de personages. BP

---

verhaallijnen zijn niet allemaal even makkelijk te volgen en het grote aantal opgevoerde personages helpt ook niet mee om deze gewelddadige geschiedenis te doorgronden. BP

(!!!) **Mooie zomers 3: Mam'zelle Esterel** (Zidrou/Lafebre, Dargaud). Chaos bepaalt in deze *feel-good* strip de smaak van de excentrieke familie, die zich voorbereidt op een vakantie in het Saint-Etienne anno 1962. Er gebeurt niets schokkends behalve de lol rond een Renault 4, de gezinsauto van de familie. Deze oldtimer zorgt voor een weinig opwinding binnen het voortkabbelende familieleven. Schattig. RB

(!!!) **Niklos Koda 15: Het laatste masker** (Dufaux/Grenson, Lombard). Het verhaal bereikt in dit deel zijn climax, maar of hiermee de serie ten einde is? Jean Dufaux zal er wel weer een draai aan geven. Voor wie van zwarte magie, parallelle werelden en geheimzinnige clubs houdt. Het tekenwerk van Olivier Grenson is fraai. RS

(!!!!) **De oorlog der werelden 1 en 2** (Dobbs/Cifuentes, Ballon Media). Geslaagde, huiveringwekkende bewerking van H.G. Wells' klassieker *War of the Worlds* uit 1898 over de invasie van bloeddorstige Martianen in Engeland. Het tekenwerk van de Spaanse comictekenaar Vicente Cifuentes doet denken aan Andreas. De fraaie inkleuring is van Matteo Vattani. Scenarist Dobbs (Olivier Dobromel) heeft voor Glénat in Frankrijk ook al andere boeken van Wells verstript, in samenwerking met andere tekenaars. Hopelijk brengt Ballon Media die ook in het Nederlands uit. RS

(!!!!) **Overlevenden – Kwantumanomalieën 5** (Léo, Dargaud). Naast de drie reguliere cyclussen van *De werelden van Aldebaran* – met hoofdpersoon Kim – is dit een parallelreeks. Daarin staat Manon centraal. Zij probeert samen met een aantal anderen terug te keren naar Aldebaran na een ongeluk met een ruimteschip. Een kwantumanomalie, die tijdsprongen veroorzaakt, gooit roet in

Katanga 1: Diamanten

Nury & Vallée
Dargaud 2017
ISBN 978-90-8558-492-6
Prijs €17,95
72 pagina's
Kleur (hk)

!!!!!

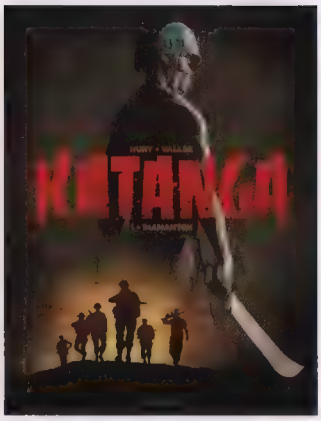

Pas op: gewoon een aangename kijk- en leeservaring

Fabien Nury en **Sylvain Vallée**, de auteurs van dit gewelddadige album, laten het verhaal voorafgaan met de opmerkelijke waarschuwing dat deze geschiedenis volledig is verzonnen en dat ze de lezer gewoon aangenaam willen bezighouden.

Wanneer Congo, na tachtig jaar Belgische overheersing, in 1960 onafhankelijk wordt scheidt de mineraalrijke provincie Katanga zich al na twee weken af. Er wordt beweerd dat deze actie lang tevoren is georganiseerd door de Belgische mijnbouwonderneming Union Minière du Haut-Katanga (UMHK). Congo laat de rijke mijnbouwgebieden natuurlijk niet zo maar gaan en het ANC, Armée Nationale du Congo, valt Katanga binnen. Dit land rekruteert met behulp van de UMHK een stel meedogenloze huurlingen die wel raad weten met de invallers.

Moordpartijen rijgen zich aaneen. Veel burgers worden ondergebracht in door bendes beheerste vluchtelingenkampen, die bewaakt worden door de blauwhelmen van de VN.

Het eerste deel van *Katanga* draait om Charlie, een zwarte huisbediende. Op de vlucht met zijn werkgever krijgt hij een ongelooflijke schat in handen, 30 miljoen dollar aan diamanten. Daar zijn natuurlijk meer mensen in geïnteresseerd. Maar dat vernemen we in het volgende deel.

Het prachtige gedetailleerde tekenwerk van Vallée doet het meesterlijke scenario van Nury alle eer aan. BP

Passie voor de Eerste Wereldoorlog

Na zijn eerdere albums *Elsie en Mairi* en *Afspraak in Nieuwpoort* – die zich eveneens afspelen in de Vlaamse Westhoek tijdens de Eerste Wereldoorlog – baseert **Ivan Petrus Adriaenssens** zich nu op het waargebeurde verhaal van de tankbemanning van de Fray Bentos. (Dit is vlees in blik, zoals Smac en Corned Beef, Engelse humor!!) Hun Mark IV-tank komt na hevig Duits spervuur in 1917 in de klei vast te zitten en pas na drie dagen slaagt een aantal inzittenden te ontkomen. In zijn verhaal verbindt de auteur verschillende locaties - waaronder Passendale en Cambrai - en historische gebeurtenissen, in zijn kenmerkende stijl, tot een boeiend relaas. Functioneel kleurgebruik scheidt heden en verleden.

Adriaenssens is gepassioneerd door de Eerste Wereldoorlog. Hij regisseerde de NTR/Ketnet-productie *Kleine stappen in een grote oorlog* en werkte mee aan *Cher ami*, een grafische roman/animatie/ muziekvoorstelling. Voor *Afspraak in Nieuwpoort* won hij een Stripschappenning voor 'Album van het jaar 2011' in de categorie Nederlands literair.

De laatste Braedy, een vleugje fictie en een massa feiten, is voorzien van een uitgebreide appendix waarin de auteur de lezer vertelt hoe het album tot stand is gekomen. Dit monumentale verhaal wordt ingeleid door de Britse historicus David Fletcher MBE en verschijnt eveneens in het Engels en in het Frans. BP

De laatste Braedy – Van Passendale naar Cambrai

Adriaenssens
Lannoo 2017
ISBN 978-94-014-4215-2
Prijs €19,99
128 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

EN VERDER...

het eten. Boeiend sciencefictionepos van Léo, in zijn bekende robotachtige stijl. RS

(!!!) **De ridders van Heliopolis 1: Nigredo, de zwarte fase** (Jodorowski/Jérémy, Ballon Media). Prachtig getekend door Jérémy (*Murena, Klaagzang van de Verloren Gewesten*) naar een wonderlijke geschiedenis van regisseur, acteur en scenarist Jodorowski. De zoon van de geëxecuteerde Franse vorst Lodewijk de Zestiende en Marie-Antoinette leeft en wordt in een geheime tempel in Noord-Spanje ingewijd in de geheimen van de alchemie. Er volgen nog drie delen. BP

(!!!!) **Uur U 10: De Kennedy bende** (Duval/Pécau/Wilson, Silvester). De serie is een staaltje alternatieve geschiedschrijving. Wat als bij voorbeeld de Fransen in Noord-Amerika tweehonderd jaar geleden de Engelsen hadden verslagen? In dit deel verhalen Fred Duval en Jean-Pierre Pécau over de drooglegging van Frans-Amerika in 1947 en de rol die presidentskandidaat én dranksmokkelaar Joey Kennedy daarbij speelt. Het sfeervolle tekenwerk – de scenaristen werken met wisselende tekenaars – is ditmaal van de Nieuw-Zeelandse comicspecialist Colin Wilson. Alleen daarom al is het alweer tiende deel het aanschaffen waard. RS

(!!!!!) **Verstild leven** (Zidrou/Oriol, Blloan). Speculatief verhaal over de enigmatische Catalaanse schilder Vidal Balaguer (Barcelona 1873), die in 1899 spoorloos verdween. De fraai gereproduceerde schilderijen van Balaguer vormen een inspirerend kleurenpalet voor de rest van het tekenwerk zodat het intrigerende stripverhaal tevens een bijzonder kijkgenot biedt. DR

(!!!!) **Wayne Shelton 13: Vendetta** (Van Hamme/Denayer, Dargaud). Lekker ouderwetse avonturenstrip. Wayne Shelton komt in een wespennest terecht nadat hij een opdracht uit maffiose kringen aanvaardt. Zijn vriendin Honesty blijkt een

Robbedoes special 1: Happy Family

Cambré & Legendre
Dupuis 2017
ISBN 978-90-314-3501-2
Prijs €6,95
48 pagina's
Kleur (sk)

!!!!

Geslaagde Vlaamse primeur

Robbedoes, Kwabbernoot, Spip, de Marsupilami, de graaf van Rommelgem... wie kent ze niet. Vanaf 1938 maken Robbedoes en zijn entourage het striplandschap onveilig. Verantwoordelijk scenarist/tekenaar was de Fransman Rob Velter. Bij het overdragen van dit stripverhaal aan met name André Franquin bereikte de populariteit een absoluut hoogtepunt. Vanaf 1938 hebben elf tekenaars en twaalf scenaristen kleur gegeven aan deze humoristische en spannende strip.

Voor ligt een Vlaamse *Robbedoes*, een primeur. In hun Tarbot, een supersnelle bolide, reizen beide helden naar een congres over kunstmatige intelligentie. Kwabbernoot zorgt voor de nodige verwarring door verkleed als mondaine vrouw zijn omgeving op het verkeerde been te zetten. Doel is een ingewikkelde uitvinding van de graaf uit handen van vreemde mogendheden te houden.

Tekenaar **Charel Cambré** en scenarist **Marc Legendre**, bekend van de alternatieve *Suske en Wiske*-reeks *Amoras*, zijn met deze one-shot dicht bij de figuren uit de oorspronkelijke strip gebleven. Een zeer geslaagd album met veel nostalgie. RB

---

sleutelrol te spelen in deze hachelijke zaak. RS

(!!!) **Zoon van de zon** (Nury/Henninot, Dargaud). In deze vrije stripbewerking van het heroïsche werk van Jack London (1876-1916) draait het om de hebzucht van een aantal gewiekste zeehandelaren rond 1900 in de Stille Oceaan, nadat bekend raakt dat er een parelschat wordt geveild. Eén ervan, David Grief, heeft andere, dramatischer motieven om zich te mengen in deze nietsontziende handelsstrijd. Het tekenwerk van Éric Henninot is fraai; het scenario van Fabien Nury is af en toe wat stroperig door de vele bijpersonages. RS

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

Snelle service
Uit voorraad leverbaar
Snel en gemakkelijk betalen
Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions
Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

De mooiste Nederlandstalige webshop voor al uw stripalbums.

Welkom op het nieuwe
www.bulsuper.nl

ADVERTENTIE

Yendor
Stripboekenwinkel anno 1977

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Nederland

010-4331710
info@yendor.nl

of bestel online
www.yendor.nl

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel Prof Barabas
Uw winkel voor antiquarische strips!

- In- en verkoop van strips
- Internetveilingen
- Stripgadgets & striphoesjes
- Disney en Vandersteen
- Originele tekeningen

Verkrijgbaar bij uitgeverij Barabas:
Luxe integrale reeks van Douwe Dabbert
Ambrosius en Patty met originele pagina

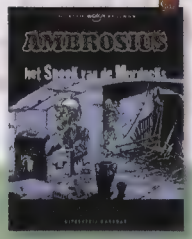

www.profbarabas.nl www.uitgeverijbarabas.nl

ADVERTENTIE

Stripwinkel Sjors
Schefferplein 1
3311EJ Dordrecht
078-6142012
www.stripwinkel-sjors.nl

DrieDertien
Voorstraat 313
3311EP Dordrecht
0613899040

Agenda

Aanvullingen? Vertel het ons! Stuur nieuws over beurzen, exposities of andere interessante stripevenementen aan **agenda@stripschrift.nl** of naar **Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.**

t/m 16 november Expo 'Tina 50 jaar', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 10 december Expo 'Kunstenaar in oorlogstijd', Museum Huis Doorn, Langbroekerweg 10, Doorn, info: www.huisdoorn.nl
t/m 7 januari 2018 Expo 'Jan Kruis – Van Jan, Jans en de kinderen tot Multatuli', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 7 januari 2018 Expo 'Er was eens... Asterix – Goscinny en Uderzo bij de Belgen', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
t/m 7 januari 2018 Expositie 'Shoah et bande dessinée/The Holocaust and Comics', Shoah Memorial, Rue Geoffroy-l'Asnier 17, Parijs, Frankrijk, info: http://expo-bd.memorialdelashoah.org
t/m 14 januari 2018 Beeldend Boek Biënnale – Illustraties van Thé Tjong-Khing, Schunck, Glaspaleis, Bongerd 18, Heerlen, info: www.schlunck.nl
t/m 28 januari 2018 Expo 'Zidrou – Een scenarist en zijn handlangers', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
t/m 4 maart 2018 Expo 'René Goscinny – Au-delà du rire', Musée d'art et d'histoire du Judaïsme, Hôtel de Saint-Aignan, Rue du Temple 71, Parijs, Frankrijk, info: www.mahj.org
t/m 8 april 2018 Expo 'Gier nach neuen Bildern – Flugblatt, Bilderbogen, Comicstrip', Deutsches Historisches Museum, Unter den Linden 2, Berlijn, Duitsland, info: www.dhm.de
t/m 3 juni 2018 Expo 'De nieuwe Vlaamse strip', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
18 t/m 19 november 5e Dutch Comic Con, Jaarbeurs, Jaarbeursplein, Utrecht, info: www.dutchcomiccon.com
25 november Jaarlijkse Kresse-dag, Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, Oude Turfmarkt 129, Amsterdam, info: bookperfect@kpnmail.nl
25 t/m 26 november L'Usine à Bulles - Le festival international de la bande dessinée, Théâtre de Liège, Place du XX Août. Luik, België, info: www.lusineabulles.be
26 november Toonderdag, Het Huis Utrecht, Boorstraat 107, Utrecht, info: toondertijd.nl/agenda-2017
3 t/m 4 maart 2018 Comic Con, Rotterdam Ahoy, Ahoyweg 10, Rotterdam, info: www.comiccon-europe.com
31 maart t/m 1 april 2018 De Stripdagen, Jaarbeurs, Jaarbeursplein, Utrecht, info: www.destripdagen.nl
31 maart t/m 1 april 2018 6e Dutch Comic Con, Jaarbeurs, Jaarbeursplein, Utrecht, info: www.dutchcomiccon.com
4 t/m 6 mei 2018 Internationaal Stripfestival Antwerpen, Binnenstad, Antwerpen, België, info: www.isa-festival.com
1 t/m 2 september 2018 Brabants Stripspektakel, NH Conference Center Koningshof, Locht 117, Veldhoven, info: www.brabantsstripspektakel.com

In de schijnwerper

Oorlogs- én Pooh-tekeningen van E.H. Shepard in Huis Doorn

De tentoonstelling *Kunstenaar in oorlogstijd* vertelt de geschiedenis achter de beroemde beer Winnie de Poeh (in het Engels Winnie-the-Pooh) en de Britse kunstenaar en oorlogsveteraan Ernest Howard Shepard (1879-1976). Tussen 1915 en 1918 dient Shepard bij de Britse artillerie. Hij neemt deel aan beruchte veldslagen in België, Frankrijk en Italië. Met potlood en papier brengt hij op treffende en vaak humoristische wijze het leven aan het front in beeld.

Na de Eerste Wereldoorlog illustreert Shepard de boeken en gedichten van Alan Alexander Milne, onder andere over Winnie de Poeh. In Museum Huis Doorn worden de tekeningen van Shepard voor het eerst buiten het Verenigd Koninkrijk tentoongesteld. Er zijn zowel tekeningen uit de Eerste Wereldoorlog te zien als illustraties voor de boeken over de beroemde beer.

In de expositie wordt ook stilgestaan bij de rol van oorlogsmascottes en Winnipeg, de naam van de echte beer uit de Eerste Wereldoorlog en inspiratiebron voor Milne en Shepard. De zeven maanden oude Winnipeg komt in 1914 als mascotte van het Royal Canadian Army Veterinary Corps in 1914 in Engeland aan. Als zijn Canadese regiment enkele maanden later vanuit Engeland naar het Westelijk front vertrekt blijft Winnipeg achter in een Londense dierentuin. Daar wordt de beer een populaire attractie, ook voor Christopher Robin, zoon van Milne.

Het is mogelijk de tentoonstelling apart te bezoeken of in combinatie met een bezoek aan Museum Huis Doorn, het ballingsoord van de Duitse keizer Wilhelm II. RS

Meer info: zie Agenda

"Faster? No, I ain't goin' no faster, young 'igh velocity. I ain't got but two speeds, slow and stop."

Het vak

Het vak is bestemd voor prijswinnaars in het roerige stripwereldje, alsmede voor meldingen van functiewijzigingen, wisselingen van uitgever of distributeur, verhuizingen... Hier leest u er alles over. Stuur mutaties aan **hetvak@stripschrift.nl** of naar **Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.**

Margreet de Heer is Stripmaker des Vaderlands. Zij is na een publieke online verkiezing gekozen boven de andere genomineerden Robert van der Kroft, Pieter Hogenbirk en Maaike Hartjes. De initiatiefnemers van dit eerbetoon – de stichting Aastrips (All About Strips) - ontvingen in 2016 de Stripcultuurbeurs van de gemeente Breda voor innovatieve stripprojecten. Zij kregen toen €4000 om zo'n titel vorm en inhoud te geven. Wat precies de rol wordt van de Stripmakers des Vaderlands moet nog worden uitgewerkt. Het idee is in ieder geval dat deze 'SdV' de komende drie jaar reageert op gebeurtenissen van nationaal belang én projecten en activiteiten bedenkt die het medium strip nationaal op de kaart zetten. De karikaturen van de genomineerden die Fred de Heij maakte ter aankleding van de bekendmaking tijdens Stripfestival Breda werden door de organiserende stichting afgekeurd, maar gelukkig mogen wij van De Heij die van De Heer hierbij laten zien.

Har van Fulpen is na 33 jaar definitief gestopt met de erotische stripuitgeverij Sombrero. Nadat een aantal jaar geleden al een punt was gezet achter de albumuitgaven ging op 1 september ook de webshop dicht. Stripwinkel Eppo heeft de voorraad overgenomen en verkoopt de Sombrero-albums in zijn webshop op Catawiki. De internetadressen *zwartereeks.nl* en *sombreroshop.nl* zijn doorgelinkt naar deze online shop.

Het **Nederlands Stripmuseum** in Groningen (er wordt gefluisterd dat ze van de gemeente in 2019 hun naam moeten wijzigen in Gronings Stripmuseum) is naar de rechter gestapt om te voorkomen dat verhuurder Libéma het museum op straat zet. Libéma – nota bene de exploitant van het stripmuseum in de periode 2004-2014 – zegt steeds de huur op. Het museum gaat echter pas in 2019 over naar het nog in aanbouw zijnde culturele centrum Groninger Forum. Tot die tijd wil het gehuisvest blijven op zijn huidige locatie aan de Westerhaven. Volgens het museum is dit contractueel afgesproken. Pandeigenaar Libéma ontkent dit, beweert dat het museum veel te weinig huur betaalt en schermt met een koper voor het pand. De rechtbank moet nu uitsluitsel geven in dit conflict.

De Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit heeft dit jaar voor de derde keer de tweejarige internationale stripwedstrijd **Animate Europe** georganiseerd. Ditmaal was het thema 'Re-Animate Europe'. De opdracht was een korte strip van acht pagina's maken die laat zien hoe er een einde kan worden gemaakt aan de huidige sombere stemming in en over de Europese Unie. Voor de zeven genomineerden lag een bedrag van €800 klaar; de winnaar kreeg daarbovenop nog eens €500. Die prijs met bijbehorende euro's ging naar de Poolse tekenares **Magdalena Kaszuba**. Zij studeert Illustratie in Hamburg en stuurde de prijswinnende strip *The Old Lady Gives no Answer* in over haar ervaringen als jonge Poolse immigrante. De strips zijn te zien op een rondreizende expo in Europa. Alle stripbijdragen zijn opgenomen in de anthologie *Re-Animate Europe*. De redactie heeft nog een aantal exemplaren ter verloting. Interesse? Wie een mail stuurt naar *reanimeereuropa@stripschrift.nl* loot mee.

De **Toonder Compagnie** is op 1 mei ingetrokken bij uitgeverij Rubinstein op het Prinseneiland in Amsterdam. Bovendien hebben beide partijen afgesproken nauw te gaan samenwerken. Rubinstein zal de rechten van Toonder Compagnie vertegenwoordigen als licentie-agent. Om deze samenwerking te vieren komt uitgeverij Rubinstein dit najaar met het Gouden boekje *Tom Poes en het cadeautje voor Heer Bommel*. Tekst is van kinderboekenauteur Sjoerd Kuyper; illustraties zijn van Henrieke Goorhuis. De uitgave is bedoeld om jonge kinderen kennis te laten maken met de wereld van Heer Bommel en Tom Poes.

Willem Hageman heeft na 35 jaar de deuren gesloten van De Boekenhalte in Zwolle. Naast tabak en tijdschriften verkocht hij er ook strips. Hij dankt via *Stripschrift* alle stripliefhebbers die ooit zijn winkel hebben bezocht.

In memoriam

Thijs Chanowski overleed op 7 maart. Hij is 86 jaar geworden. Chanowski was een Nederlandse televisieproducent- en regisseur, ondernemer en onderzoeker. Hij is vooral bekend geworden als producent van de eerste tien afleveringen van het kinder-tv-programma *De Fabeltjeskrant*. Medio jaren 1970 produceerde hij ook 250 afleveringen van de poppenserie *Paulus de boskabouter*.

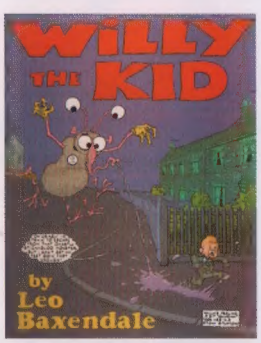

De Engelse stripmaker Leo Baxendale overleed op 23 april op 86-jarige leeftijd. Hij wordt gezien als één van de belangrijkste en meest invloedrijke Britse makers van humorstrips. Zijn bekendste strips waren die voor het blad *The Beano*: *Minnie the Minx* en *The Bash Street Kids*.

Winnen

John Reid, Bastiaan Geleijnse en Jean-Marc van Tol sleepten op 26 september de Inktspotprijs 2017 in de wacht voor beste politieke cartoon van het jaar, georganiseerd door Stichting Pers en Prent. Het trio krijgt de prijs voor hun *Fokke & Sukke*-aflevering over 'aanslag-moeheid' die op 28 juli 2016 in *NRC Handelsblad* stond.
Bij Uitgeverij Bas Lubberhuizen is het boek *Inktspotprijs 2017 – De 100 beste cartoons* (ISBN 978-90-5937-499-7, kleur, 112 pagina's, sk, €12,50) verschenen met op het omslag de winnende tekening.
In samenwerking met de uitgever geeft *Stripschrift* drie exemplaren van deze cartoonbundel cadeau aan inzenders van het goede antwoord op de volgende vraag:

Voor de hoeveelste keer werd de Inktspotprijs dit jaar uitgereikt?

FOKKE & SUKKE
ZIJN ER EVEN LEKKER UIT
AANSLAGEN OP DE GEBRUIKELIJKE PLAATSEN; WIJ MELDEN U AANSLAGEN MET MEER DAN 20 SLACHTOFFERS
INKT SPOT PRIJS 2017
DE 100 BESTE CARTOONS

Stuur het antwoord vóór 15 december 2017 naar

Inktspotprijs-vraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

In Nederland stond in de jaren 1960 de strip *Bonkie* in *De Arend*. Medio jaren 1970 begon Baxendale meer alternatieve strips te maken. Eén ervan, *Willie de Kid*, stond zelfs in 1979 en 1980 in Eppo.

Op 18 augustus is **Alfonso Azpiri** overleden. Hij werd 70 jaar. De Spaanse tekenaar en illustrator maakte vooral strips voor volwassenen in een vaak komisch-sensuele stijl. Azpiri publiceerde onder andere in *Heavy Metal*, *Playboy* en *Penthouse*. Zijn bekendste strip is *Lorna*, een space cowgirl. Ook maakte hij veel illustraties voor videogames, speelfilms en softwareproducten.

De Bretoense tekenaar **Michel Plessix** stierf op 21 augustus aan een hartaanval. Hij startte zijn carrière als scenarist voor het stripblad *Frilouz* maar legde zich daarna toe op het tekenwerk. Zijn bekendste stripseries zijn *Patje van het Groenewoud* en *De wind in de wilgen*.

Hugh Hefner, de beroemde oprichter van *Playboy*, verwisselde het tijdelijke voor het eeuwige op 27 september. In het in 1953 gestarte mannenblad gaf hij veel ruimte aan striptekenaars en cartoonisten. Wat velen niet weten is dat hij zelf ook cartoons heeft gemaakt, onder andere voor de schoolkrant en het campusblaadje tijdens zijn studie en in zijn eigen humorblad *Shaft*. Na een paar jaar besloot hij dat zijn loopbaan toch meer in het uitgeven lag, aldus de *Comiclopedia* van Lambiek.

Schrijver **Anton Quintana** (alias van Anton Kuyten) is op 15 oktober op 80-jarige leeftijd heengegaan. Quintana schreef onder andere de bekroonde jeugdboeken *Het boek van Bod Pa* en *De bavianenkoning*, hoorspelen en televisiescenario's. Quintana schreef in de jaren 1960 ook voor het jeugdstripblad *Pep*, vaak met illustraties van Hans G. Kresse. Verder is hij scenarist van twee strips: *Dzjengis Khan – De strijd om het bestaan* (tekenaar Jos Looman) en *Athi – De boogschutter uit het hoge noorden* (tekenaar Gerrit Stapel).

Stripschrift

Jaargang 48 • Nummer 7 (452) • November 2017

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Tijs Bagchus, Harry Balm, Olav Beemer, Ruud Booms, Peter Breedveld, Geert van Gheluwe, Fred de Heij, Erik van der Hoeven, Teus de Kruijf, Just de Leeuwe, Johan Ligger, Willard Mans, Michel van Merriënboer, Jeroen Mirck, Aloys Oosterwijk, Bert Post, Dik Rondeltap, Erwin Suvaal, Geert de Weyer, Melissa Wong

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther prijs voor bijzondere verdiensten toe gekend.

Omslag
Merho

Lay-out
Marc Weikamp

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland € 55,00
België € 60,00
Other countries € 75,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenig vuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie. Materiaal Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Real Concepts, Velp

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Arco van Os & Ton Schuringa
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op een abonnement.

ISSN 0165-845X

PETER VAN STRAATEN
– Voor nu en altijd –

€14,90

€15,00

€19,90

In de boek- en stripwinkel

www.deharmonie.nl • www.petervanstraaten.nl